

A gettó felszabadítására emlékeztünk

1945. január 18., csütörtök.
2024. január 18., csütörtök.
79 év.

Emlékezés halottainkra, és egyúttal a visszakapott életekre is.

Idén is a Dohány utcai zsinagóga adott lehetőséget a közös emlékezésre.

szállást követően zajlott a magyarországi zsidóság történetének egyik legfájdalmasabb epizódja.

Április 14-én megkezdődik a vidéki zsidóság gettósítása és deportálása.

Az Eichmann-kommandó létszáma önmagában elégtelen lett volna

künn, a túlélő hittestvérek leszármazóinak, szélesebb spektrumban a hazai és nemzetközi demokratikus közvéleménynek?

Úgy tűnik, igen.

„Mindent örökítetek meg, szedjétek össze a filmeket, szedjétek össze a tanúkat, mert egyszer eljön majd a nap, amikor feláll valami rohadék, és azt mondja, hogy mindez meg sem történt” – mondta állítólag Eisenhower tábornok, a későbbi amerikai elnök az egyik koncentrációs tábor felszabadítását követően.

Sajnos Eisenhower szomorú profécija bizonyos körökben valóra vált: azzal kell szembeülnünk, hogy a vészidőszak tagadása vagy relativizálása egyre nagyobb társadalmi bázist ér el.

Nemcsak itt, Közép-Európában, hanem a „művelt nyugaton” is.

Egy 2022-es felmérés szerint az USA és Kanada általános és középiskolás diákjainak közel 33 százaléka szerint nem biztos, hogy volt holokauszt, és még ha volt is, a történetet „eltulzolt” vagy „nagyobb részben kitalált”.

Itthon sincsen nagyon mivel büszkélkednünk: a 2019-es felmérés szerint 15% azoknak az aránya, akik szerint a koncentrációs táborokban sosem voltak gázkamrák. 21% gondolja úgy, hogy a holokauszt nagy részét a zsidók csak utólag találták ki.

E kedvezőtlen folyamatra tragikus módon ráerősített október hetedikére, a Hamász terrorszervezet vérontása Izraelben. Nem lehet nem látni a tragikus párhuzamot a tavalyi szent ünnepünkön, szimchász Tajrókor, a Tóra örömmünnyen folyó mézszárlás és a hetvenkilenc-nyolcvan esztendővel ezelőtti események között.

1400 ártatlan civil izraeli hittestvérünk vált az iszlám radikalizmus áldozatává, 5500-an sebesültek meg, 250 embert pedig túszul ejtettek, akik közül 136-nak a sorsa a mai napig nem ismert.

Katona fiaink közül nagyságrendileg 500 fő esett áldozatul ebben a háborúban. Emlékükből fakadjon áldás.

Számomra érthetetlenül az október 7-i izraeli tragédia paradox módon bizonyos magukat progresszívnek gondoló körökben újabb antiszemita hullámmal gerjesztett az Egyesült Államokban és Európában, főleg ott, ahol az esztelen terrort támogató eszmék fogékony csoportok élnek.

Látható, hogy van feladatunk bőven hetvenkilenc évvel a budapesti gettó felszabadulását követően is.

Mindenekelőtt az emlékezet – az emlékezet, mely nem lehet más, mint a valóság.

Az első az, hogy a még köztünk lévő túlélőkről minden tekintetben gondoskodjunk.

Lehetőség szerint az érdemi visszaidézhető emlékekkel élő túlélők elbeszéléseit – akiknél ez még nem történt meg – jegyezzük le, vessük papírra, dokumentáljuk filmen.

A Budapesti Zsidó Hitközség világi vezetőjeként a még közöttünk élő túlélőknek további nyugodt, békés és egészségben eltöltött hosszú életet kívánok.

Második: oktatás, felvilágosítás, tájékoztatás a valós és hiteles történelmi eseményekről.

„Mózes szólt a néphez: ...És add tudtára fiadnak azon a napon, mondván annak okáért, amit tett az Örökkévaló velem, midőn kivontam Egyiptomból” – szól a tórai tanítás.

Innen bontakozott ki az a zsidó hagyomány, felfogás, mely az emlékezést, a meséld el fiadnak elvét kiemelkedő jelentőségűnek tartja.

A harmadik örök feladatunk pedig a történelmien hű emlékezés a felszabadító szovjet Vörös Hadsereg hős katonáira.

versének sorai adják meg hangulatát prédikációm lényegének.

Élünk, míg élünk, de gyermekkorunk az Istennél is halhatatlannabb.

Igazolhatom a költő sorainak igazságát.

Igaz akkor is, ha ez a gyermekkor a gettóban telik.

Igaz akkor is, ha ez az édesapa, rokonok, barátok elvesztésével jár.

Igaz akkor is, ha a gyermekkorral járó játékok nélkül telik.

Amikor a labdázást bombarepek gyűjtése helyettesíti, a mesekönyveket repülőkről szórt röpdulák pótolják, az étkezéseket ételreceptek olvasása helyettesíti.

Igen! Gyermekkorunk az Istennél is halhatatlanabb.

Most pedig térjünk abba az új korszakba, amelybe érkezünk.

NYIKÁGDÁ BOLSE, NEVER AGAIN, NIEMALS WIEDER, LŐOLAM LO OD, SOHA TÖBBÉ!

Emlékező Testvéreim!

Kedves Barátaim!

Egy új korszakban, a „soha többé” idején kellene szólnom arról, ami 79 esztendővel ezelőtt történt a gettóban, az ún. védett házakban és a Duna-parton.

Nem fogok!

Mert sokszor hallottatok, olvastatok, láttatok filmekben és színda-

Mester Tamás

Hogy is történt? A Dohány, Kertész, Csányi, Rumbach Sebestyén utcák és a Károly kert által határolt pesti gettóban 1944. november végétől több mint hetvenezer kirabolt, emberi méltóságától, jogaitól megfosztott zsidót zsúfoltak össze. A területet december 10-én zárták le...

Embertelen higiénés és egészségügyi körülmények, éhezés, napi küzdelem az életben maradásért és sorozatos nyilas terror! Több mint háromezer temetetlen holttest...

1945. január 18-án, a Vörös Hadsereg közeledtére a nyilasok eltűntek, s a ledöntött deszkapalánkokat eltűzelték.

A zsinagógában a pontos kezdésig Ferenczi Eszter orgonajátékában gyönyörködhettünk, majd Eisler András, az esemény narrátora lépett a mikrofonhoz. Néhány mondatban vázolta mindazt, amiért itt vagyunk. Készítette a megjelent túlélőket, a diplomáciai testület képviselőit, a politikai pártok, társesházak résztvevőit, a BZSH, Mazsihisz vezető tisztségviselőit, vallási életünk rabbijait, kántorait.

Következett az évek óta szinte megszámlálhatatlan elismerés, kitüntetés birtokosa, a **Tordai Zoltán Quintet** (*Tordai Zoltán* primás, *Váradi Géza* – klarinét, *Seres József* – cimbalom, *Váradi Zoltán* – brácsa, *Tordai György* – terchegeď és *Tordai Mátvás* – nagybőgő) Előadásukban a Schindler listája főcímzenéje és a Jiddise máme hangzott el.

Az első emlékező beszédet a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke, Mester Tamás mondta el. Hetvenkilenc, nyolcvan, igen, hölgyeim is uraim, számok egymás után, de fordított megemlékezési sorrendben. Eppen ma hetvenkilenc esztendeje szabadította fel a szovjet Vörös Hadsereg a budapesti gettót – a rettenetes előzmény 80. évfordulójára emlékeztünk az idén.

1944. március 19. A náci meg-

a sok százezres zsidóság deportálásához, de tevékenységüket nagyban segítette a magyar hatóságok támogatott együttműködése.

A német megszállás terhe alatt az akkori magyar állam kiszolgáltatta zsidó honfitársainkat, és tevőlegesen részt vett 600 ezer hittestvérünk elpusztításában.

Testvéreink mártírhalált haltak Auschwitz és a többi haláltábor poklában, a munkaszolgálatban, a halálmenetekben, a Duna-parton, vagy éppen itt, a budapesti gettóban.

Nem elhallgatható azonban az a történelmi folyamat sem, mely a tragikus végkifejletet megelőzte.

1920: numerus clausus; három zsidótörvény: 1938, 1939, 1941-ben; és a fizikai megsemmisítés első állomása: Kamenec-Podolszk 1941 nyarán.

Röviden a budapesti gettóról emlékeztetőül.

1944. november 29-én a nyilas belügyminiszter, Vajna Gábor rendeletére alakították ki a budapesti gettót a VII. kerület belsejében.

A fővárosi zsidóság jelentős részének elköltetésére létrehozott kényszerlakóhelyen, mely Európa utolsó, egyben legnagyobb gettója volt, 70-80 ezer embert zsúfoltak össze.

A teljes vagyoni- és jogfosztás mellett végletekig megalázott, a legalapvetőbb emberi szükségletei kielégítésében is gátolt pesti zsidóság naponta küzdött az életéért. Folyamatosan éheztek, a higiénés és egészségügyi viszonyok minősíthetetlenek voltak – mindennek és a nyilasok brutális gyilkosságainak következtében a zsidók tömegesen haltak meg.

79 évvel később, a történelem sok más egyéb viharától megtépázva is ki kell tudni mondani: Pest polgárait és ezen belül a gettóban még életben lévő zsidó embereket a szovjet Vörös Hadsereg szabadította fel és szabadította meg az esztelen náci-nyilas uralomtól. Tisztelet és hála a hős vörös katonáknak. Majd nyolcvan év távlatából az emlékezés feladatán túlmenően van-e egyéb kötelezettségünk ne-

Az orosz nagykövetség küldöttei a Mazsihisz és a BZSH elnökével

Szentgyörgyi-fotók

E hiteles visszaemlékezést nem árnyalhatják be, nem festhetik át későbbi történelmi tragédiák vagy aktuálpolitikai felvetések.

A mai nap és ez az óra az emlékezésé!

Elmondjuk imáinkat, letesszük az emlékezés köveit.

Emlékeztünk néma főhajrával a budapesti gettó mártírjaira, családtagjainkra, barátainkra, ismerőseinkre.

A fővárosi harcok civil áldozataira, a náciizmus ellen harcoló hős katonákra!

Emlékük legyen áldott!

Következett egy kis minőségi zene, a Tordai Zoltán Quintet az *Arany Jeruzsálem* és a *Szól a kakas már c. közismert és közkedvelt számokat játszotta.*

Ezután Zucker Immanuel főkantort Abie Rotenberg *Acheinu* című szerzeményét recitálta mély átéléssel.

Sor került a második emlékezésre, a gettó rettenetét gyermekként átélő Kardos Péter főrabbi, az Új Élet főszerkesztője lépett a mikrofonhoz.

Emlékező Testvéreim. Kedves Barátaim, Túlélőtársaim! A költő

rabokban, dalokban és költeményekben.

Nem fogok beszélni a Klauzál téri és Kazinczy utcai hullahegyekről, az éhségről, a kegyetlen hidegről, az első szovjet katonáról, a tőle kapott, az életet jelentő darab kenyérről.

Nem fogok beszélni az esti torkolattüzek látványáról, amit mi a remény fényeinél tartottunk.

Egyáltalán arról, amit egy nyolc-éves gyerek látott és hallott.

És ha a rabbi most, a világ-antiszemizmus idején Salamon királyt idézi – talán néhány túlélőben rossz emlékek és helytelen következtetések, ismétlem, helytelen következtetések ébredhetnek.

Tehát Salamon, a király, a bölcs, a prédikátor szavai:

VÖÉN KOL CHODOS TÁCHSÁZ HÁSOMES.

Semmi új nincs a nap alatt. Azaz: minden csak ismétlődik.

Emlékező Testvéreim, Kedves Barátaim!

Ha úgy gondoljátok, közel nyolc évtized elegendő idő arra, hogy tárgyalgasson itéljük meg az akkor történteket... igazatok van!

És ez még az alig vagyunk túlélők szempontjából is igaz...

De mit is mondtam, mi az, hogy tárgyalgasson? Mi, túlélők nem lehetünk tárgyalgassok. Mi csak elfogultak és elfogódottak lehetünk. Elfogultak azért, mert szenvedő alanyai voltunk a történetnek, elfogódottak azért, mert emlékeinkben őrzük azokat, akik mellettünk haltak meg, vagy felszabadításunkban veszítették életüket.

Az alap, amiből kiindulunk, egy olyan megállapítás, amit igazol egész történelmünk, s ezért ezt mi aggtattuk magunkra: ásziré hátikvó – a reménység foglyai vagyunk.

Az első sorban Julia Gross német és David Pressman amerikai nagykövet

(Folytatás a 2. oldalon)

Dupla skajach Streit Sándornak

A Nagy Fuvaros utcai zsinagóga kiléje, a nagy család, a barátok, az ismerősök kettős évfordulót ünnepelhetnek: elnökük, a korábban a BZSH vezető posztjáról lemondó, majd a Kozma utcai zsidó temető igazgatójaként szívvel-lélekkel helytálló Streit Sándor 73. születésnapját és hatvan évvel ezelőtli bár micvóját.

– Vannak-e olyan érdemes, megvalósult vagy folyamatban lévő terveid, intézkedéseid, melyek mindenképpen szót érdemelnék?

– Mióta felavattak bár micvónak, azóta minden évben elmondom a saját hetiszakaszmomat. Ahogy viszszaemlékszem, a bár micvó előtt vizsgálóm kellett nemcsak a hetiszakaszról, hanem a tfilin felrakásából és egyéb kérdésekből is az akkori vezetők előtt. Az eseményen jelen volt dr. Salgó László főrabbi, Stern László főkátor és a körzet elnöke, Atlasz Miklós. Több mint 35 éve vagyok a Nagy Fuvaros körzet elnöke folyamatosan, természetesen társadalmi munkában, mint ahogy a BZSH elnöki tisztét is 12 éven át ugyanígy végeztem.

Azon kevés zsinagógák közé tartozunk, ahol az év minden napján reggel és este imádkozás van miniben. Amint a járványhelyzet alakulása megengedi, visszatérünk a szombat délutáni sálesüdeszekhez. A jövő biztosítása érdekében fontos, hogy a fiatalok számára is vonzó programokat találjunk ki.

– Amikor százéves lett a Nagy Fuvaros, mit kapott „születésnapjára”?

– Rengeteg érdeklődőt, sok felszólalt és egy könyv formájában bemutatott életutat dr. Goldberger Tamás jóvoltából. Ezenkívül egy új gránitlapot helyeztünk el az épület külső homlokzatán ugyanazzal a szöveggel, mint ami a zsinagóga építésekor felszerelt táblán szerepelt, melyet az idők folyamán tönkretettek és levetettek. A sok értékes hozzászólás, melyet a rabbijaink adtak, sok tanítást is tartalmazott, valamint útmutatást a jövőt illetően.

– Közismert, hogy sokat teszel a közösségért jó szervezőként, mélyen érzed zsidó emberként. Sok

fiatal is jár hozzátok, s ennek oka van. Mi az a plusz, amit ott kaphatnak?

– Minden családban élő embernek fontossági sorrendet kell felállítania önmaga számára. Nekem is első a család, a második a közösség, a zsinagóga vezetése, irányítása. Igyekszem úgy alakítani az időbeosztásomat, hogy minden beleférjen. Egyébként könnyű helyzetben voltam, mert én csak továbbviszem mindazt, amit a családi háttér adott nekem. Ugyanezt szeretném továbbadni gyermekeimnek, unokáimnak és mindenkinek, aki fogékony erre. Személyemben én vagyok az ötödik generáció, aki a Nagy Fuvaros utcai zsinagógába jár, és bízom abban, hogy mikor az unokáim felnőttek lesznek, folytatják ezt a tradíciót.

– Mi a titka annak, hogy jó hitélet, kitűnő hangulat jellemzi nálatok az istentiszteleteket, ünnepeket?

– Mi évtizedek óta úgy működünk, mint családtagok és barátok közössége. Igyekszünk a hagyományokat tiszteletben tartva mindent megtenni, hogy ezt a hangulatot megőrizzük. Odafigyelünk egymásra, magánemberként is segítünk, ahol csak lehet. Hosszú évek óta nem funkcionál kántor a körzetünkben, mert általában az a válasz: túl nagy az elvárás. Büszkéek vagyunk arra, hogy önkéntes alapon minden héten saját újságot jelentetünk meg Emberbarát címmel, melynek főszerkesztője és készítője a fiam,

Streit Gábor. Ünnepekkor pedig Chaim Saul Glitzenstein és a rebbeccen, Muski jóvoltából mindig rendezünk közös étkezésel egybekötött külön összejövetelt is.

– S végül mi a saját „ars poetica”?

– A közösségben minél több ember legyen elégedett a munkájával, és továbbra is szívesen járjanak hozzánk a zsinagógába. Minél több tudást sajátítsanak el a kile tagjai az itt folyó oktatás révén.

– galjuli

Mazsihisz: Szimbolikus tereinken nincs helye politikai akcióknak és üzeneteknek

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége minden lehetséges módon tiltakozni fog a szobor jelenleg tervezett helyszínén történő felállítása ellen – olvasható abban az elvi állásfoglalásban, amelyet a Szövetség a Népszava megkeresésére adott ki azzal kapcsolatban, hogy a 2006-os eseményekre utaló szobrot kívánják állítani a Dohány utcai zsinagóga közelében. Az állásfoglalást az alábbiakban teljes terjedelmében közöljük.

A Mazsihisz méltányolhatóan tart minden olyan kezdeményezést, amely az ártatlanul meghurcolt, megsebesített, emberi jogaikban sértett áldozatoknak kíván emlékművet állítani.

Annak a megítélése, hogy egy konkrét esemény kapcsán, egy konkrét személyhez kapcsolódóan szükséges-e és milyen méretű, kivitelezésű emlékmű felállítása és hogy hol, nem tartozik a Mazsihisz véleményezési körébe.

A Mazsihisz azonban ellenzi, hogy a magyar zsidóság legkiemelkedőbb, szimbolikus és tényleges történelmének, valamint jelenkori hitéletének helyszínén politikai akciók történjenek, aktuális politikai üzenetek jelenjenek meg akár ideiglenesen, akár tartósan.

A Mazsihisz egyébként sem tudja támogatni, hogy a Herzl Tivadar tér közvetlen közelében bármiféle, a holokauszttal és a zsidósággal össze nem függő szobor vagy egyéb emlékmű kapjon helyet.

Abban az esetben, ha ez a civil kezdeményezés hivatalossá válik, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége minden lehetséges módon tiltakozni fog a szobor jelenleg tervezett helyszínén történő felállítása ellen.

A gettó felszabadítására emlékeztünk

(Folytatás az 1. oldalról)

És ha azok vagyunk, akkor jelentsük ki, hogy mi mindig elhittünk mindent, és soha nem hittünk el semmit!

Az első arról szól, amit hallottunk, a másik arról, amit tapasztaltunk.

Legszentebb könyvünkben, a Tórában olvassuk: LAJ TISKOCH! – Ne felejts!

Isten, aki képmására teremtette az embert, tudja, hogy a felejtés néha az ember pozitív tulajdonsága. De ő mindent megtesz azért, hogy ez a parancsolata ne menjen feledésbe!

És ahogy múlnak az évtizedek, az ember ingerküszöbe egyre magasabb lesz, és ezért egyre sokkolóbb eseménnyel, látvánnyal lehet csak elérni teremtménye ingerküszöbét.

A soá után horog- vagy nyilaskesztek a falon.

Később jön a holokauszt megtörténeke kétségbe vonása.

Jön a covid! Kijárási tilalom, bevásárlási idősávok, ahogy az AKKOR történt.

És amikor azt hittük, hogy ezt már nem lehet fokozni, azt tapasztaltuk, hogy lehet. Úgy látszik, Isten módszertára kimeríthetetlen a LAJ TISKOCH – ne felejts témában.

Október hetedikén olyan terror-támadás éri Izraelt, ami a soá utáni idők páratlan tragédiája: ennyi zsidó nemlet nem gyilkoltak le a holokauszt óta – néhány óra alatt. Isten nem enged felejteteni!

Azt sem, hogy a gettót megelőző időkben azt hittük, hogy Magyarország a béke szigete, ezért is menekülnek ide üldözöttek Lengyelországból.

És azt tapasztaltuk, hogy egy résztük innen Kamenyec-Podolszka hurcolták, úgymond idegenrendészeti okokból, ezzel lezárván menekülésük történetét...

Az az antiszemita hullám, ami eluralja a világot – ugyancsak példa nélküli. De a LAJ TISKOCH módszertanába ez is belefér.

ÁSZIRE HÁTIVÓ – a reménység foglyai vagyunk! Vagy csak VOLTUNK?

Ez a kérdések kérdése a „soha többé” korszakban. Ezután miben bízhatunk, miben reménykedhetünk manapság?

kezdik, kifulladás és izgatottan be-rohan a hitközség elnöke.

Testvérek! – kiáltja. Testvérek, csodálatos hírem van!

A meggyilkolt lány – a meggyilkolt lány zsidó volt!

Ilyen a zsidó öröm.

* Legszentebb könyvünkben, a Tórában olvassuk: LAJ TISKOCH! – Ne felejts!

Isten, aki képmására teremtette az embert, tudja, hogy a felejtés néha az ember pozitív tulajdonsága. De ő mindent megtesz azért, hogy ez a parancsolata ne menjen feledésbe!

És ahogy múlnak az évtizedek, az ember ingerküszöbe egyre magasabb lesz, és ezért egyre sokkolóbb eseménnyel, látvánnyal lehet csak elérni teremtménye ingerküszöbét.

A soá után horog- vagy nyilaskesztek a falon.

Később jön a holokauszt megtörténeke kétségbe vonása.

Jön a covid! Kijárási tilalom, bevásárlási idősávok, ahogy az AKKOR történt.

És amikor azt hittük, hogy ezt már nem lehet fokozni, azt tapasztaltuk, hogy lehet. Úgy látszik, Isten módszertára kimeríthetetlen a LAJ TISKOCH – ne felejts témában.

Október hetedikén olyan terror-támadás éri Izraelt, ami a soá utáni idők páratlan tragédiája: ennyi zsidó nemlet nem gyilkoltak le a holokauszt óta – néhány óra alatt. Isten nem enged felejteteni!

Azt sem, hogy a gettót megelőző időkben azt hittük, hogy Magyarország a béke szigete, ezért is menekülnek ide üldözöttek Lengyelországból.

És azt tapasztaltuk, hogy egy résztük innen Kamenyec-Podolszka hurcolták, úgymond idegenrendészeti okokból, ezzel lezárván menekülésük történetét...

Az az antiszemita hullám, ami eluralja a világot – ugyancsak példa nélküli. De a LAJ TISKOCH módszertanába ez is belefér.

ÁSZIRE HÁTIVÓ – a reménység foglyai vagyunk! Vagy csak VOLTUNK?

Ez a kérdések kérdése a „soha többé” korszakban. Ezután miben bízhatunk, miben reménykedhetünk manapság?

A rabbi válasza:

A remény, ami a mondás szerint utoljára hal meg, a látszat szerint HALDOKLIK.

Akkor jöjjön az IMA!

Nem a gépiesen elmormolt, hanem a szívből, a lélek mélységéből feltörő könyörgés az Egek Urához.

Ribajnaj sel ajtom! Világ Ura! Hámámlich mólochim, völaj hámlucho – Másokat is hagysz uralkodni, de a hatalom a Tiéd!

Ajsze sólajm bimrajmov – Aki a magasságokban békét teremt, az tegen békét a Földön is!

Al Jiszróel birchószej Izraelen legyen áldása!

Al Jiszróel hemlószej Izraelen legyen irlalma!

Hoza haza a túszokat!

Tegen békét Izraelen és mindenütt, ahol háború dúl!

Figyeltétek, mennyi kérést ad-tunk elő?

Talan hallottatok a herdicsevi Lévi Jichákról, az egyik legjámborabb cádikról.

Ó perbe fogta Istent ezekkel a szavakkal: Mi téged Melechnek, Királynak nevezünk. Napjainkat imával és tanulással töltjük. A szombat napját úgy szenteljük meg, ahogy megparancsoltad. Te pedig pogromokat zúdított ránk, ölnék és gyilkolnak bennünket.

Kegyelvezz most már nekünk, de legalább utódainknak.

Kérdés: hol vagyunk mi Lévi Jicháktól? Milyen alapon kérünk, amikor Isten kéréseit sem teljesítjük?

Akkor maradjunk a legfontosabb kérésünknek, mert az feltétele létünknek, sőt, az emberiség létének:

SÁLOM, SÁLOM, SÁLOM!

Így legyen! Ámen!

Ísmét a Bethlen téri zsinagóga főkátorára következett, Ferenczi Eszter orgonakíséretével felhangzott a Kél málé ráchámim gyászima, majd Kardos Péter főrabbi s a jelenlévőkkel a közös kádis.

Ezzel a rendezvény zsinagógai része befejeződött. Az Emánuel Emlefkánál a Sviszi hangjai mellett mécsesek, virágok lepték el az ezüstlevek alatti területet, majd az orosz nagykövet és Mester Tamás BZSH-elnök megkoszorúzták a márványtáblát, amellyel az áldozatokra és a felszabadítókra emlékezünk.

G. J.

Hitközségi Hírek

Megtartotta évi rendes közgyűlést a Nagykőrösi Zsidó Hitközség

A hagyományoknak megfelelően ebben az évben is svát hó első hetében tartotta meg közgyűlést a Nagykőrösi Zsidó Hitközség.

Feldmájér Sándor, az NZSH elnöke megnyitójában üdvözölte a jelenlévőket, külön köszöntve prof. dr. Grósz Andort, a Mazsihisz elnökét.

Dr. Feldmájér Péter előljáró ismertette a 2023. évi gazdasági eseményekről szóló beszámólót, illetve a gazdálkodás eredményeit mutató mérleget és pénzügyi beszámólót, amelyet a hitközség tagjai már korábban kézhez kaptak.

Kiemelte, hogy saját forrásból, a Nádas nővérek által a hitközségre hagyott összeg egy részének felhasználásával végre kicseréltek két ablakcsoportot az emeleti ablakok közül, és így legalább a közvetlen baleset- és életveszély megszűnt. A további tervekben szerepel, hogy ha a Mazsihisz biztosítja a felújítási keretből a forrást, akkor sor kerül a további hat emeleti ablak és a hat földszinti ablak cseréjére is, amivel létrejöhet egy zárt tér. A több mint százéves ablakok mindenképpen cseréje szorulnak. Elmondta, hogy ezeken a munkálatokon túlmenően a legnagyobb terhet az elképesztő módon megnövekedett közüzemi díjak jelentik, amit 2024. január 1-től még tetézni fog a víz- és csatornádíjak két-háromszoros emelkedése.

Tájékoztatta a jelenlévőket, hogy a Mazsihisz által nyújtott éves járadékösszeg 2024-re 5.962.000 Ft-ra emelkedik.

Prof. dr. Grósz Andor beszámolt arról, hogy a holokauszt 80. évfordulójára biztosított 1 milliárd forintos kormánykeretből a Mazsihisz 270 millió forintot használhat fel, ami elegendő lesz arra, hogy méltón megemlékezzünk a meggyilkolt áldozatokról.

Dr. Feldmájér Péter elmondta, hogy a „holokauszt 80” keretből a nagykőrösi hitközség 10 millió forintot, a Mazsihisz Közép-magyarországi Területi Csoportja 10 millió forintot, a szolnoki hitközség 1.600.000 forintot igényelt.

A programjavaslatok szerint ebben benne foglaltatnak az Abonyban, Cegléden, Kecskeméten, Nagykőröson, Szentesen, Szolnokon tartandó programok költségei is.

A programok között szerepelnek a vagonkiállítás bemutatói, színházi előadások, filmvetítések, koncertek, iskolai rendezvények és más események. Fő célunk az lenne, hogy a helyi társadalmat, köztük kiemelten az ifjúságot szólítsuk meg.

A közgyűlés jóváhagyta az NZSH 2023. évi mérlegét.

A tanácskozási prof. dr. Róna Tamás főrabbi fohásával zárult, aki kérte az Örökkévalót, hogy adjon az egész világ zsidóságának békét, biztosságot és igazságosságot.

E m l é k o l d a l

Az Izrael melletti kiállítás nem Tóra receptre csak erkölcsi kötelesség

A Zsidó Világkongresszus budapesti megrendezése újabb lehetőség arra, hogy számba vegyük Izrael és Magyarország közös kapcsolódási pontjait. A két állam között jelenleg is több bilaterális egyezmény van érvényben, például gazdasági, kereskedelmi, kutatás-fejlesztési és az országaink közötti bűnügyi együttműködés vonatkozásában. Ezek közül különösen fontos jogi kapcsolódást jelent például a Magyar Köztársaság Kormánya és Izrael Állam Kormánya között a magyarországi levéltárakban őrzött, védett személyes adatot tartalmazó holokauszt-dokumentumok másolatának a jeruzsálemi Jad Vasem, a Holokauszt Mártírjai és Hősei Megemlékezési Hivatala részére történő átadása és felhasználása tárgyában készült adatvédelmi szerződés, amelynek rendelkezései 2002. év január hó 1. napján léptek életbe, és az időbeli folyamatosság azt mutatja, hogy a jövőben több ilyen nemzetközi megállapodás is várható. A kétoldalú egyezmények önmagukban azonban nyilvánvalóan nem pótolhatják azt gesztust, hogy a mindenkori magyar kormányzatnak újra és újra ki kell állnia Izrael állama és Izrael népe mellett. Ezt nemcsak közös vallási és sokszor vészterhes történelmi hagyományaink kívánják meg, hanem ez jelenti egyúttal a demokrácia, ha úgy teszük, az európaiság melletti elköteleződésünket is. Fontos, sőt nélkülözhetetlen eleme emberi mivoltunknak a soá áldozatai előtt fejet hajtani és emléküket őrizni, ugyanakkor tudnunk kell, hogy mekkora erőt ad a jelenkori Izraelnek, amikor egy ország, pláne ha az EU tagjaként teszi ezt, kifejezi barátságát és szolidaritását a Közel-Kelet e kicsiny, állandó önvédelemre szoruló népe mellett. Ez nemcsak nemzetközi jogi, hanem erkölcsi kötelességünk is.

Ifj. Lomnici Zoltán jogász
(2013)

Csillagról csillagra

[...]

Az EL AL 366-os járatán közeledem Tel-Aviv felé. Próbálok összekaparni az elmúlt másfél-két hét apró mozaikjait, s megfogalmazni, hogyan is kerülök a Boeing 737-700-as 23B ülésére.

Amikor a ZIZILEND blog megírta, hogy hazautaztam, nem voltam benne biztos, hogy a közeljövőben újra a Negba utcát koptatom majd Ramat-Ganban. Bár az 5-ei repjegy a zsebemben volt, egészen tegnap délutánig halogattam a nagy döntést.

Nem szoktam feladni a dolgokat, megráztam magam a vegyész szak legkiábrándítóbb pillanataiban, s összeszorítottam a fogam a doktoranduszi évek legkilátástalanabb periódusaiban. Hogy a barátnőmet idézzem, van ebben a mostani visszatérésben egyfajta megmagyarázhatatlan küldetésstudat is...

S mit hoztam magammal Budapestre? Két kép égett bele az elmémbe, melyeket valószínűleg hosszú ideig nem feledek el.

Pár nappal megérkezésem után elhangzott egy beszéd a magyar országgyűlésben, amelyre az első, nyilvános reakciók egyike egy „sárga csillagos flash mob” volt a parlament épülete előtt. Nem tudtam ott-hon maradni, s bár nem nagyon emlékszem arra, hogy valaha is kimentem volna hasonló jellegű megmozdulásokra, ott volt a helyem.

Első kép: Álltam ott a Kossuth téren, körülöttem sárga csillagos emberek: idősek, középkorúak, fiatalok, gyerekek... Nem akartam elhinni, hogy ez megtörténik, a városban, ahol 12 éve élek, ahol egyetemre dolgozni jártam... Rakéták, légiridő, buszrobbantás nyomasztó élményeivel felvertezz „hazatértek”, s sárga csillagot aggatnak rám, listába foglalnak... Nem értettem, mi történik... azaz dehogyanem...

Második kép: A spontán tüntetésről elmenőben felszálltunk a 2-es villamosra. Egy idős bácsi magán hagyta vagy felejtette a Dávid-csilla-

got. Az utasok jöttek-mentek a járművön, s senkit nem rémisztett meg a látvány. Közömbösen haladtak el mellette az emberek. Mintha természetes dolog lenne 2012 Magyarországon, hogy egyesek ilyen sárga jelet viselnek... Ültem ott a Duna-parttal párhuzamosan kanyargó sárga villamoson, pár méterre a sárga csillagos bácsitól, s valami örökre megváltozott, egy illúziót ismét elveszítettem... s ezen az érzésen nem változtatott a vasárnapi NEM tüntetés sem.

Feltöltődni mentem Európába... s a negatív, csillagos élmények mellett rengeteg erőt kaptam nagyon sokaktól.

[...]

Nem túlzok, ha azt írom, más, általam elképzelhetetlen érzés volt ezzel a ránk aggatott sárga csillaggal felszállni az izraeli légitársaság csillagos gépére...

Jöjjenek az unalmas, negatív hírekről mentes szentföldi napok...

(Dr. Paszternák András
weboldaláról)

(2013)

Olvasóink véleménye

Megdöbbenéssel olvastam Joel Berger úr (Stuttgart) levelét, amelyet barátom és Baráti Társaságunk egyik jeles tagja, ill. társalapítója, Molát Ferenc ellen írt. Azt kifogásolja, hogy a Brüill Alfréd Baráti Társaság Kozma utcai kegyeleti ünnepegeről szóló tudósításban Molát Ferenc kétszer is említi az 1944-ben nyilassá lett Homonnai Márton olimpiai bajnok vízilabdázó nevét.

En eddig úgy tudtam, hogy a Tóra szerint Egyvalaki névét nem lehet említeni sem szóban, sem írásban. Hitler, Eichmann, Homonnai és Hámán ilyen „rangra” való emelése enyhén szólva is örülség. Hámán nevének említése esetén lábdobogással, kerepeléssel és egyéb zajjal szoktuk kifejezni nemtetszésünket. Javasolnám a Molát-cikkkel ellenzőinek az említett módszert a felháborodásuk levezetésére.

A cikk nem a nyilas mozgalom, hanem Brüill Alfréd dicsőítéséről szól. Valóban helytelen, hogy M. F. nem jelezte cikkében, hogy Homonnai Márton 1944-ben méltatlan lett a Brüill Alfréd-i örökségre, de azt, hogy a kiváló sportoló 1932-ben és 1936-ban az olimpiai do-

bolgi legfelső fokán állt, valamint azt, hogy sok dicsőséget szerzett az MTK színeinek, jelesül a klub elnökének, Brüill Alfrédnek, nem lehet letagadni.

Mint ahogyan azt sem, hogy egy időben nevelőapja volt Szőke Katónak, 1952 kétszeres olimpiai bajnokának, aki édesanyja családján keresztül kapcsolódott a zsidósághoz. Egyébként Homonnai Márton Szőke Katóval együtt szerepel az Egyesült Államokban lévő Úszó Hírességek Csarnokában (Hall of Fame).

Ami pedig Berger úr azon javaslatát illeti, hogy Molát Ferenc sporttárgyú cikkei mellőzze a szerkesztőség, ez ellen magam és széles baráti köröm is tiltakozik. Molát úr nagy körültekintéssel és színesen megírt cikkei a magyar zsidóság sikereinek egy olyan részét tárják elénk, amely előtte szűz terület volt az Új Élet tematikájában.

Szívesen vennénk Berger úr aktív közreműködését a Brüill család Kozma utcai, nagyon rossz állapotban lévő síremlékének rendbehozatalában.

Spiegel Gábor
a Brüill Alfréd Baráti Társaság társalapítója
(2006)

Vele!

(...) Gyászol a világ!

S benne mi, zsidó emberek, akik a történelemben először találkozunk Vele.

Vele, akinek milliárdnyi híve volt, s aki azt mondta ennek a milliárdnak: az antiszemitizmus bűn az Isten és az ember ellen!

Vele, aki a Siratófalba elhelyezett kvitlijére azt írta: bocsásd meg nekünk, amit néped ellen vétettünk!

Vele, aki elődjektől eltérően az idősebb testvérnek nevezett bennünket, s belépve a római zsinagógába, átölelte a főrabbit és sálommal köszöntötte a híveket!

Vele, aki másfél évtizeddel ezelőtt fogadta hitközségünk vezetőit, s amikor bemutatták neki a rabbiképző tudós igazgatóját, Buberről és Rosenzweigről cseréltek eszmét egymással, majd megszorítva az ortodox hitközség elnökének kezét, azt mondta neki: én is ortodox vagyok – csak katolikus!

Vele, akitől ma milliárdan búcsúztak, akik valósággal itták szavait, akik már soha többé nem lehetnek zsidóellenesek!

Vele, aki temetések is a békét szolgálta, ellenfelek, sőt ellenségek fogtak kezét egymással, mert érezték ennek az embernek egyedülálló kisugárzását!

Vele, aki barátunk és testvérünk volt, s akinek neve ott ragyog majd történelmünk legszebb lapjain!

Léch b'salom, II. János Pál, az Örök Bírótól vedd el jutalmadat a címekért, amelyeket az emberektől kaptál: a legnagyobb humanista, a világ plébánosa, s végül, az EMBER!

Büszkének vagyunk rá, hogy kortársaid lehettünk! A zsidó nép, a Te „idősebb testvérid” is megőrzi emlékedet! (...)

Részlet Kardos Péter főrabbi péntek esti prédikációjából, a temetés napján.

(2005)

Wahrheit macht frei

Verbális Kristallnacht

1. Val ekkor pár százan (!) a templom elé érve a „Lángol a zsinagóga, lángol a zsinagóga” rigmust énekelték. (A Kristallnachtra való emlékezés havában!)

2.

A másik. Közzöljük a váci hitközség levelét – ezt már kommentár nélkül.

Szervezett, nyílt fasiszta provokáció a váci zsidóság ellen

Ismeretlen tettesek 2006. november 6-án a kora esti órákban fekete színű festékszóróval antiszemita szövegekkel, horogkeresztekkel és más fasiszta jelképekkel, a zsidóságot megalázó jelszavakkal teljesen összefirkálták a Váci Zsidó Hitköz-

ség Oberlander tér 1. szám alatt (volt Temető út) lévő imaházának és tanházának utca felőli homlokzatát.

Óriás betűkkel éltetik Hitler, több helyen az ún. „88!” jelet írták ki, ami a német abc 8. betűjét kettőzi, azaz „HEIL HITLER”, majd hatalmas betűkkel „VIVA PALESTINA” és „DJihad” feliratokat helyeztek el a homlokzat teljes terjedelmén.

Ezzel szinte egy időben összetörték és eltulajdonították az Eötvös és a Tornyos Pál utca sarkán lévő óvoda faláról a márvány emléktáblát, amelyet a váci önkormányzat állított a volt zsidó iskolában mint a gettó egyik épületében szenvedők emlékére.

Mostanáig a városban nem fordult elő ilyesmi. Értékelésünk szerint ez a tudatosan szervezett, nyílt fasiszta megfélemlítő cselekménysorozat szerves része az utóbbi időben elszábadult és országiszerte folytatódó politikai és közbiztonsági bizonytalanságnak. Amit kihasználva bizonyos felfűtött, felbátorított elemek igyekeznek fajgyűlöletet szítani a demokrácia leple alatt.

A Váci Zsidó Hitközség tagsága nevében tiltakozunk! Követeljük, hogy az elkövetők kilétét derítsék fel, és vonják őket felelősségre. Garanciát kérünk és követelünk arra, hogy békében, félelem és rettegés nélkül élhessünk alkotmányos jogainkkal. Hogy ne gyalázhassák meg büntetlenül templomainkat, temetőinket és emlékhelyeinket.

Ez az eset jól példázza, hogy a 21. század Magyarországon hogyan köszönnek vissza a fasizmus és az antiszemitizmus jegyei.

A Váci Zsidó Hitközség
vezetősége
(2006)

Papa, mi nem félünk!

Dr. Schöner Alfréd aranydiplomát kapott

Habár megtelt a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga, mégis családias, meghitt, bensőséges hangulatú ünnepség keretében zajlott le az a rendezvény, amelyet dr. Schöner Alfréd főrabbi rabbivá avatásának 50. évfordulója alkalmából rendeztek. Az OR-ZSE volt rektorát és nyugalmazott professzorát tanítványai, kollégái, barátai, tisztelői köszöntötték.

Müncz László, a Hegedűs-Csáky zsinagógakörzet világi elnöke és dr. Balázs Gábor, az OR-ZSE általános rektorhelyettese volt az ötletgazdája annak a rendezvénynek, amelyet a Hegedűs Gyula utcai zsinagógában tartottak dr. Schöner Alfréd főrabbi, professzor emeritusz tiszteletére, aki 1973 januárjában vette át rabbidiplomáját.

Az 50 éves évforduló alkalmából megtelt a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga, de mégis családias, meghitt hangulatot sikerült a falak közé varázsolni, ami annak a tapintható szeretetnek volt köszönhető, amely Schöner főrabbit körülvette.

Az ünnepi eseményen a családja és rabbi-kollégái mellett részt vett dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke, dr. Kunos Péter, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatója, dr. Frölich Róbert országos főrabbi, Mester Tamás, a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke, dr. Nógrádi Péter, a Mazsihisz alelnöke, Toronyi Zsuzsanna, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatója, Tóth József, a XIII. kerület polgármestere és Csiga Gergely, a kerület alpolgármestere is.

A köszöntések sorát a Mazsihisz elnöke kezdte, aki azt mondta: „Egyetlen zsidó sem lehet túl optimista, aki ismeri múltunkat és történelmünket, de ugyanakkor mélyen hiszem, hogy egyetlen zsidó sem veszítheti el soha az identitását, ami a reményt adja. A reményt, ami jobb jövőhöz vezet. Drága barátom, Frédi ezt a reményt adta és adja át nekünk ötven éve a rabbinikus szolgálata során.”

Mint dr. Grósz Andor fogalmazott: a főrabbi „nagyra értékeli a kérdéseket, meghallgatja az ellentétes hangokat és véleményeket, de mindig kiáll a zsidó hagyomány és vallás mellett”. Schöner professzor szerint „mélyen érző ember, akinek meglátásai gyakran voltak váratlanok a mindenkori kollégái előtt, de ma már ennyi év távlatából bátran kijelenthetjük, hogy sokszor voltak profetikusak és mélyrehatóak gondolatai, melyek aztán őt igazolták”.

Az elnök hozzátette: „Fiatal rabbi kora óta ugyanolyan otthonosan mozog a zsinagóga imádságát és megnyugvást adó falai között, mint az egyetemi katedrán, s arra tanít, hogy egy rabbi számára a zsidóság odaadó szolgálata és a közösség jövőjébe vetett hit a legfontosabb.”

Mester Tamás, a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke köszöntőjében a sajtó-megjelenések tükrében idézte föl a főrabbi pályájának főbb állomásait, majd kiemelte: „Hálás vagyok a Teremtőnek, hogy gyermekkorom óta hallgathatom a főrabbit, akit tudása és empátiája a legnagyobbak közé emel.”

Dr. Frölich Róbert országos főrabbi, a Dohány-zsinagóga rabbija szokás szerint papír nélkül elmondott, mégis nagyszerűen összeszedett beszédében dr. Schöner Alfréd tevékenysége és munkássága kapcsán Kiss József Tüzek című, 1896-ban íródott költeményének egyik sorát idézte: „Az én világom egy álomvilág”.

Hiszen – mint az országos főrabbi fogalmazott – Schöner professzor a szocialista Kádár-korszakban kezdő rabbi-ként arról álmodott, hogy a körülmények dacára lesz tanítványok, a körülmények dacára lesz tanítvány, és a körülmények dacára nem ürülnek ki a zsinagógák. Ezen álomnak köszönhetően a széneri talmud-török legendások voltak Budapestben.

Kitért az 50-es számú heber olvasatára (jám: tenger), s mint mondta: az elmúlt ötven évben a főrabbi a zsidóság „tengerében” ment előre, kormányzott és navigált, s azon munkálkodott, hogy az a bizonyos „hajó” a kikötéskor díszesebb és ékeesebb legyen, mint amikor elindult.

Dr. Balázs Gábor, az OR-ZSE általános rektorhelyettese szellemes ajándékkal kedveskedett az ünnepeltnek: átadta neki azt az iratot, amelyet Komoróczy Szonja és Balászi Tamás kutatott fel a rabbi-képzőben, s amelyből kiderül, hogy 1973 januárjában az akkor diploma előtt álló fiatal Schöner Alfréd kikötött tett rabbi vizsgát. Az elnök Dér István főrabbi volt, a bizottság tagjai pedig Schwartz Mór, Salgó László, Scheiber Sándor és Weisz Dávid. Nem akármilyen névsor...

Az OR-ZSE vezetője azt is felidézte, hogy 1973. január elején Józsefőről, „a legnagyobb diaszpórabeli zsidó vezetőről” szólt a hetiszakasz, s ennek kapcsán sorolta fel a jó vezető azon ismérveit, amelyek Schöner Alfrédra is igazak. Képes a közösség elé célokat, történeteket állítani; közvetíti a valóság és az ideálok között; egy a közösséggel a közösségből, ugyanakkor mégis annak fölötté áll.

Szinte az apa-fió szeretet érzése hatotta át Darvas István főrabbi köszöntőjét, aki – mint ismeretes – éppen Schöner főrabbit követte a Hegedűs-Csáky zsinagóga rabbiszékében.

Darvas főrabbi felidézte, hogy mintegy 25 éve kopogtatott be a professzorhoz azzal az elhatározással, hogy rabbi szeretne lenni, és azóta is a Mester és Tanítvány klasszikus viszonya az övék.

Darvas István is szellemes módon köszöntötte Mesterét: Scheiber Sándor azon szavaival, amelyekkel a legendás főrabbi az akkor fiatal Schönert indította pályafutására.

Végezetül maga az ünnepelt köszöntötte meg a bensőséges, családias hangulatú ünnepséget, felidézve pályájának főbb állomásait Szegedtől kezdve Kecskeméten és Budapesten át Izraelig. Kitért egykori tanára, Scheiber Sándor tanítására, aki rabbivá avatása előtt azt mondta neki: szeretné, ha hivatását az a Példabeszédekben olvasható mondat hatná át, hogy „a tudás alapja az istenféllem”.

Beszéde végén köszönetet mondott a családjának, feleségének, akivel két gyermeket neveltek fel, akik aztán őt unokáival ajándékozták meg őket. Majd azt mondta: október hetediké után Izraelben a maga valóságában élte át a háborút, így az elmúlt három hónap élete talán legnehezebb időszaka volt.

De ezen is a család segítette át, pontosabban az egyik unokája, akitől tanítással felérő mondatot hallott, amikor lakóhelyükön megszólaltak a veszélyt jelentő szirénák. A gyerek ugyanis megfogta a nagyapa kezét, s azt mondta neki: „Papa, mi nem félünk.”

Rabbik vitaestje: Kössenek-e a vallásos zsidó nők is tfilint, s ha igen, akkor hol?

Ritka alkalom részesei lehetünk a Hunyadi téri zsinagógában, ahol Fináli Gábor rabbi meghívására és vezetésével négy különböző zsidó irányzathoz tartozó rabbi órákba nyúlóan vitázott arról, hogy a vallásos zsidó nőknek kell-e tfilint kötniük, s ha igen, akkor ezt vajon hol tehetik meg. Kifejtették érveiket pro és kontra, s habár nem jutottak egyezsége, a beszélgetésnek nem kevés haszna és tanulsága volt.

A Vitaest a hagyomány jelenéről és jövőjéről című rendezvényen Kántor Anita reform rabbinő, Radnóti Zoltán neológ főrabbi, Szántó-Várnagy Binjomin ortodox rabbi és Vári György, a Bét Orim rabbija vitázott egymással. Az apropót az adta, hogy a Bét Orim jóvoltából idén január 10-től minden hónap második szerdáján reggel a Bálint Házban zsidó nők is tfilinben, táltiban imádkozhatnak a férfiakkal együtt.

De ha pontosabban akarunk lenni, nem kizárólag ez szolgálhatta az apropót a vitaesthez. Hanem az, hogy mivel a főnti információt leközlő Szombat folyóirat cikkének címe ez volt: Ahol nők is köthetnek imaszíjat Budapesten, Radnóti főrabbi úgy érezte, meg kell írnia, hogy e címadás szerinte félrevezető.

Mint a Facebook-bejegyzésből és a Hunyadi téri zsinagógában is kiderült: Radnóti Zoltán azt kifogásolta, hogy a cikk címe azt sejteti: a nők Budapesten nem köthetnek imaszíjat, csak a cikkben említett helységeket. Értelme szerint igenis köthetnek és köthetnek a nők tfilint Budapest egész területén, kivéve a zsinagógákat.

Vári György erre azt hangsúlyozta: abban igaz van Radnóti főrabbinak, hogy a nők minden következő lépés nélkül köthetnek tfilint magánlakásokban, ám a Bét Orim kezdeményezésének lényege, hogy a nők ezt immár zsidó közösségekben tehetik meg.

S azért választották éppen a Bálint Házat – érvelt –, hogy senkinek az érzékenységét ne sértsék.

A továbbiakat illetően a beszélgetés menetét leszükhethetjük két érdemi kérdésre: az egyik az, hogy van-e halachikus, vallásjogi akadálya a nők tfilinkötésének; a másik az, hogy azokban a magyar zsinagógákban, ahol van reggeli minjen, vajon miért nem köthetnek tfilint a nők.

A vitát azért érdemes e két kérdésre szűkíteni, mert az amúgy telt ház rendezvény hihetetlenül hosszúvá nyúlt: este negyed 7 körül kezdődött és fél 10-kor ért véget, pontosabban nem is véget ért, hanem csak félbeszakadt.

Hiszen a vitázó felek igazából nem jutottak érdemi eredményre –

leszámítva azt, hogy az is eredménynek tekinthető, hogy ez a vitaest megszerveződött és nagyon-nagyon sokan voltak kíváncsiak rá.

Ami a nők tfilinkötésének halachikus kérdését illeti: Radnóti rabbi azzal érvelt, hogy a nőknek igazából nincs megtiltva a tfilinrakás, csak fel vannak mentve alóla.

Mint mondta, a tórai 613 parancsolat 248 tevőleges micvája közül csak néhány parancsolat alól vannak felmentve a nők, ezek egyike a tfilinkötés (a többi a cicitrojtokra, a luláv-csokorra, a sófárra és a Smámára vonatkozik).

Mondandójának lényege az volt, hogy akkor támogatná, hogy egy nő is kössön tfilint, ha az nem kétheten történik meg, mint a Bét Orimnál, hanem minden egyes nap, amikor a férfiaknak tfilint rakni kötelező. Mint fogalmazott: helyes volna, hogy minden zsidó férfi és minden zsidó nő rakjon tfilint, akkor viszont mindenki tartsa be az összes többi micvát is.

Vagyis azok a nők, akik a Bét Orimnál tfilint kezdenek kötni, ezután (a kivételes napokat leszámítva) minden nap kössenek tfilint, továbbá tartsák meg a szombat és a kasrut szabályait is.

Vári György ezzel szemben onnan közelítette meg a kérdést, hogy egyrészt alapvető erkölcsi ügy a nők számára az egyenlőséget megadni a zsidó közösségekben; másrészt már nagyon régen nem áll fenn az a helyzet, amikor a nők az önrendelkezési jogukat tekintve a rabbszolgákkal és a gyerekekkel álltak egyformán alacsony szinten.

Márpedig mivel a nők természetesen egyenlőek a férfiakkal, meg kell nekik adni annak az örömet és lehetőséget, hogy zsidó közösségekben köthessenek tfilint a férfiakkal együtt – emelte ki.

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a közönség reakciói alapján az est folyamán Vári György megjegyzései aratták a legnagyobb sikert – többször megtapsolták.

A főntiekhez Kántor Anita azt tette hozzá: számára a tfilin felrakása mély vallási, spirituális élmény: hiszen amikor az ember kárpóra és fejére ráfeszülnek az imaszíjak, úgy érzi, mintha beleburkolóztatna a hitébe, s mintha eggyé vált volna a zsidósággal. Ezt az élményt szerint a nőknek meg kell adni.

Amilyen természetességgel támogatja egy reformközösség rabbinője a nők tfilinrakását, olyan természetességgel nem pártolta azt Szántó-Várnagy Binjomin ortodox rabbi. Fel is vetődött a kérdés, hogy ortodox rabbi-ként miképpen szolgálhat az OR-ZSE zsinagógájában, mire elárulta: az ortodoxia legmagasabb

helyeiről kellett ehhez engedélyt kapnia.

Szántó-Várnagy Binjomin megnyilvánulásait azonban nem valamiféle „vaskalapos szigorúság” vezérelte, hanem az ortodoxia mögött álló sok évszázad mára mélyen rögzült hagyományrendszere. S ebből az következik: az ortodox vallásgyakorlással egyáltalán nem fér össze, hogy a nők is tfilint kössenek.

Igazából ez volt a vita azon pontja, ahonnan még izgalmasabb irányt vehetett volna a beszélgetés.

Hiszen azt mintha a vita minden résztvevője természetesnek vette volna, hogy ortodox zsinagógában nem lehet a nőknek tfilint kötni, ennél fogva az ortodox Szántó-Várnagy Binjomin nem is kapott olyan kérdéseket, mint a neológ Radnóti Zoltán.

Senki nem kérdezte meg az ortodox rabbit, hogy az ortodox zsinagógákban mikor fognak tfilint kötni a nők, a neológ főrabbinak azonban újra és újra nekiszegezték, hogy lát-e lehetőséget változásra ezen a téren.

Radnóti többször is elmondta: egy rabbi nem oszthatja meg a közösségét, márpedig ez a kérdés megosztaná a közösséget, s érthető módon egy rabbi sem akarja elveszíteni a híveit. Így hát a Bét Sálom zsinagógában sem tudja elképzelni a nők tfilinkötésének bevezetését, dacára annak, hogy ő maga a nőket tekintve egyenlőségpárti.

Kántor Anita megjegyzésére, hogy miért takarózik a közösségével, Radnóti azt felelte: nem a közösségével takarózik, hanem az évek alatt megtapasztalt realitásokból indul ki.

Ráadásul meglátása szerint a magyar zsidóság sokkal komolyabb kihívásokkal néz szembe annál, mint a nők tfilinkötésének kérdése.

A vitaesten a felek nem jutottak dűlőre, azonban a beszélgetés hozadéka nem kevés: egyrészt a résztvevők számából kiderült, hogy „a női téma” sokakat sokkal jobban érdekel, mint más, a zsidóságot szintén alapvetően meghatározó témák, azaz a szombattartás, a kóser étkezés, a vegyes házasság, a minjen-problémák stb.

Másrészt kiderült az is, hogy a hagyományok vannak olyan elemei, amelyek a jelen lévő rabbik szerint is megértek az átgondolásra (igaz, az ortodoxia ez alól is kivételt).

Harmadrészt világos volt az is, hogy a vitázó felek tudják: a szóban forgó „női témára” minden bizonynyal nem a jelenlegi zsidó intézményrendszer fog megoldást kínálni, hanem azok az alulról szerveződő közösségek, amelyek ezt a kérdést fontosnak tartják, és lelkesedésük nem hamvad el.

Balról jobbra: Szántó-Várnagy Binjomin, Vári György, Kántor Anita, Fináli Gábor, Radnóti Zoltán

IZRAELI SZÍNES

Háziállatok a háborúban

Az október 7-i mézárlás és a nyomában kitört háború nemcsak az izraeli lakosok hangulatára nyomta rá a bélyegét, de a háziállatok, különösen a kutyák életére is hatással volt. Utóbbiak az embernél jóval hangosabban érzékelik a lövések, robbanások és a szirénák hangját, és látván gazdáik zavarodott viselkedését, pánikba esnek vagy legalábbis megrémülnek. Vannak olyan tünetek, amelyek a háború következtében jelentkeztek, és olyanok is, amelyek megvoltak már, de a háború miatt felerősödtek – mesélte *dr. Ofra Galili* és *dr. Noa Harel*, a Héber Egyetem állatkórházának két munkatársa.

Elmondásuk szerint két hónap alatt 20-30 százalékkal növekedett a viselkedési problémákkal küzdő kutyák száma. A tünetek kiváltója a számukra érthetetlen helyzet: miért történnek ezek a fenyegető dolgok, miért tűnnek el mellőlük időnként a gazdik, vagy miért sietnek velük együtt a sziréna megszólalásakor új helyre? És amíg a gyerekeknek a maguk szintjén lehet valamiféle magyarázatot adni, addig a kutyák számára ez nyilván lehetetlen.

A félelmek különböző formában nyilvánulnak meg a sziréna megszólalásakor vagy az ellenséges rakéta lelővések: vonítással, rémült ide-oda rohangálással, esetenként csendes remegéssel. Annyi bizonyos, hogy a háborús zajok még rosszabbat tesznek az állatoknak, mint mondjuk az égzés döreje. Némelyik kutya az utóbbi időben agresszívvá vált, rátámadt a szomszédra vagy akár más állatokra. Olyan is megtörtént, hogy egy nem sokkal a háború kezdete előtt örökbe fogadott kutya a rakétatámadások zajainak hatására a gazdáira támadt. Ezt a reakciót – éppúgy, mint az elszökést és az elrejtőzést – a megváltozott helyzet okozta zavar, a félelmet kiváltó jelenségek elhárításának szándéka váltja ki.

Bejárta a világsajtót a 17 éves jeruzsálemi Mia Leimberg fotója, akit november 28-án engedték szabadon a Hamász terroristái. Nagy meglepetésre kezében kutyájával, Bellával szállt ki a Vörös kereszt autójából, olvastuk *Somos Péter* írásában a *zsima.hu* portálon. Mia elmesélte, hogyan sikerült pizza-májja alá rejtve magával vinnie a fogságba a kis shih-tzu kutyát. Amikor a terroristák felfedezték, hogy nem játéklállatról, hanem élő kutyáról van szó, életben hagyták, valószínűleg azért, hogy némi emberséget mutassanak a külvilágnak a rémséges tetteik mellett. Mia a többi tússzal közösen gondoskodott Belláról: etették, összeszedték az ürülékét, és igyekeztek úgy bánni vele, hogy biztonságban érezze magát, ne ugasson és ne próbáljon elszökni. Gazdája állandó jelenléte mellett bizonyára a szerető környezetnek is köszönhető, hogy hősiessé átvészelte a nehéz időszakot.

Számos példa van arra is, hogy a család jelenléte sem óvja meg a házi kedvencet a traumától. Sok állat szorult az utóbbi időben gyógyszeres kezelésre, mert a szakemberek szerint ennek hiányában a tünetek állandósulhatnak. Bizonyos esetekben az emberek számára gyártott gyógyszer is alkalmazható háziállatoknál, de a megfelelő adagolásról ki kell kérni egy szakember véleményét. Elsőként azok fordultak állatorvosi segítségért, akik maguk is közvetlenül érintettek voltak a háborúban, akiket kénytelenek voltak kitelepíteni otthonukból. Nehezen barátkoztak meg az idegen környezettel, így természetesen a háziállataiknak is időbe telt, amíg elfogadták az új körülményeket.

Persze nem csak a kutyákat érinti a háború. A Gáza melletti településekről sok macska tűnt el, ezek általában a házak körül bujkálnak. Jellemző rájuk, hogy csak akkor merésznek elő rejtekhelyükről, amikor biztonságban érzik magukat, így esély sincs rá, hogy a közeljövőben megtalálják őket. Majd ha helyreáll a nyugalom, ha a családok visszaköltöznek helyreállított otthonaikba, és az élet visszatér a megszokott kerékvágásba...

Veszélyben az etrog termesztése

A klímaváltozás okozta globális felmelegedés és szélsőséges időjárás a citrusfák termesztésének és izraeli iparágának a végét jelentheti.

Az emelkedő globális hőmérséklet veszélyezteti az etrog nevű citrusféle termesztési környezetét, és amennyiben a hőmérséklet Izraelben tovább

emelkedik, végleg ellehetetlenülhet a sátoros ünnep elmaradhatatlan kellékének termesztése az országban, írja a Ynet nyomán a *Kibic*.

Erecben az etrogtermesztés mintegy 2,5 négyzetkilométeren zajlik, és teljes egészében a szukkot szertartásokat szolgálja ki. Izrael 2008-ban kezdett el az importjával foglalkozni,

akkor több ezer darabot hoztak be Itáliából. Ezzel párhuzamosan évente megkísérlik becsempészni ezeket a gyümölcsöket az országba a nagyünetek előtt.

Az egyes etrogfajták iránti növekvő kereslet miatt az izraeli mezőgazdasági minisztérium 2013-ban engedélyezte a behozatalt Marokkóból, és ez a tendencia 2022-ben is folytatódott. A helyi gazdákat viszont aggasztja az egyre nagyobb volumenű észak-afrikai import, mivel a pénzügyminisztérium reformja csökkentette a behozott gyümölcsökre és zöldségekre kivetett vámokat. Az utóbbi évek súlyosbodó hőhullámai azonban már előrevetítik a veszélyt, ami a jövőben az egész ágazatot világszerte fenyegeti.

Az etrog körülbelül 2500 évvel ezelőtt, a babiloni számvetéssel érkezett Izraelbe, és a második templom idején Babilon gyümölcseként emlegették. Bár eredetét tekintve indiai, eljutott a perzsa országába, amely meghódította Babilont, és onnan került a visszatérő száműzöttekkel Izraelbe.

Azóta a keserű gyümölcs a szukkot ünneplésének fontos részét képezi. Egy különösen jól megtermett etrog ára elérheti akár az 500 sékelt (kb. 48 ezer forint).

Az etrog jövője kéz a kézben jár más citrusfélék jövőjével. A ma ismert citrusfélék, mint például a citrom és a narancs, lényegében a citrusfélék négy ősi fájának – etrog (*Citrus medica*), mandarin (*Citrus reticulata*), pomelo (*Citrus maxima*) és papeda (*Citrus micrantha*) – természetes vagy mesterséges hibridjei.

Napjainkban azonban veszélyben lehetnek a táplálkozásunk szerves részévé vált citrusfélék, köztük az etrog. Spanyol kutatók szerint az éghajlatváltozásból eredő globális hőmérséklet-emelkedés megváltoztatja a környezeti feltételeket, és olyan szélsőséges időjárási eseményekhez vezet, mint az árvizek, hőhullámok és viharok, amelyek hatással vannak a citrusfélék növekedésére, és veszélyeztetik a túlélésüket.

A spanyol tanulmány szerint a citrusfák termesztése szempontjából optimális hőmérsékleti tartomány 22–34 °C között van. Hőhullámok idején azonban a hőmérséklet lényegesen magasabbra emelkedhet. Marokkóban például, ahonnan Izrael sok etrogot importál, augusztusban 50 °C feletti hőmérsékletet mértek.

Szerencsére ez a nyár végi hőhullám nem veszélyeztette a citrusfák növekedését, mivel azok tavasszal vi-

rágnak, a gyümölcsök héja pedig augusztusban még zöld. Az érés télen történik, ekkor színeződnek narancs-sárgára vagy sárgára.

Ha a virágzási időszakban következik be hőhullám, az a virágok elszáradását okozhatja. Ha tehát a hőmérséklet tovább emelkedik, és a hőhullámok az év korábbi szakaszában lesznek, a veszély ezekre a gyümölcsökre nevezhető.

Ráadásul a gyorsabban melegező helyeken, például a Közel-Keleten, a víztartó rétegekből (föld alatti víztározókból) történő fokozott szivattyúzás jelentős mennyiségű tengervíz bejutását eredményezheti a talajba. A citrusfáknak sok vízre van szükségük, és ha több sós vízzel öntözik őket, az megemeli a talaj sótartalmát, ami negatívan befolyásolja a növekedést.

A magas hőmérséklet és a vízhiány a gyümölcsök savasságának erősödésével is járhatnak. Emellett hatással vannak a gyümölcsköthódásra és a növekedésre, továbbá gátolják a megtermékenyülést, és a korán kifejlődött gyümölcsök lehullásához vezetnek, ami a termés hozam csökkenését eredményezi.

A másik probléma, amellyel a gazdáknak mostanában meg kell küzdeniük, az az, hogy a súlyos nyári hőhullámok a gyümölcsök színét is befolyásolják, ami megnehezíti az eladhatóságukat. A citrusfélék színváltozása zöldről narancssárgára vagy sárgára ugyanolyan hőmérsékletűtől függ, és hűvös időszakot igényel.

Az izraeli régióban a hőhullámok hatására a gyümölcs belső érése felgyorsul, és már akkor végbemegy, amikor a héj még zöld színű. Így a belső érés és a külső színváltozás nem egyszerre történik, ami befolyásolhatja a gyümölcsök eladhatóságát.

Az elmúlt két évtizedben Erecben jelentős tendencia volt a gazdaságtalanná vált citrusültetvények felszámolása, emellett folyamatosan csökkent a gazdálkodók száma és általánosságban a mezőgazdasági termelés is.

A citrusfélék ráadásul nagyon érzékenyek a betegségekre, s az emelkedő hőmérséklettel párosulva ez a jövőben valószínűleg lehetetlenné teszi Izraelben a citrusfélék termesztését, melynek központja így északabbra helyeződhet át.

Tavaly is növekedett Izrael lakosainak száma

Az izraeli Központi Statisztikai Hivatal jelentése szerint Izrael lakossága a 2024-es polgári év kapujában 9 millió 842 ezer fő volt. 2023-ban megközelítőleg 179.000 fővel nőtt a lakosság száma, ami 1,9 százalékos emelkedést jelent (ez az adat 2022-ben 2,2 százalék volt).

Mint az Új Kelet írja: a statisztikai hivatal adatai szerint Izraelnek jelenleg 7,208 millió zsidó (73,2%), 2,080 millió arab (21,1%) arab és 554 ezer más vallású lakosa (5,7%) van.

Jeruzsálemi lakónegyed

Fotó: Carlos/Saigon-Vietnam – Pixabay

Az országban a tavalyi népességnövekedés nagy része természetes volt (72%), a többi (28%) a bevándorlás eredménye.

Mintegy 179 ezer baba született 2023-ban: 73,3% zsidó anyától, 24,1% muszlim anyától és 2,6% más vallású anyától.

A múlt esztendőben mintegy 45 ezer új bevándorló érkezett, 75 százalékuk Oroszországból és Ukrajnából, további 7000 fő pedig családegyesítéssel.

Körülbelül 49.500 izraeli halt meg, és körülbelül 2500-an élnek külföldön több mint egy éve.

Gáza, 2024. január 22.

Etrogok árusítása Bné Brákban

Fotó: Avishai Teicher / Wikimedia Commons

A TikTok nem jóbarátunk

Egyre több bizonyíték támasztja alá, hogy a TikTok és a mögötte álló ország, Kína szándékosan olyan tartalmakat csatornázza be az amerikai fiatalok számára, amelyeket kifejezetten a geopolitikai instabilitás és az Izrael-ellenesség szítására terveztek.

A National Contagion Research Institute nemrég kiadott jelentése, amely az online gyűlölet terjedését vizsgálja, jelentős bizonyítékokat tár fel arra vonatkozóan, hogy a TikTok-on lévő tartalmakat „támogatják vagy elnémítják”, attól függően, hogy „egyeznek-e a kínai kormány érdekeivel vagy ellenetesez azokkal”. Más szóval, ahogy egy szakértő fogalmazott, Kína a TikTok segítségével védi a befektetéseit.

A Wall Street Journal újságírói nemrégiben próbaképpen 13 éves gyerekek kiadva magukat, regisztráltak a TikTok-ra. Az történt, hogy az alkalmazás néhány órán belül apokaliptikus, látító, „gyakran erősen polarizált, szélsőségesen palesztinpárti vagy Izrael-párti” tartalommal árasztotta el a fiókjaikat. A megjelenített posztok többsége azonban „a palesztin nézetet támogatta” – mondták az újságírók. Még azután is, hogy korlátozott mód-ba állították, „az egyik fiók hírfolyamát szinte teljes egészében a konfliktus élnék képei és leírásai uralták”.

Kína álláspontja bonyolult az izraeli-palesztin konfliktus kérdésében. Az ország régóta támogatja a palesztin felszabadító mozgalmakat, de mióta az 1980-as és 90-es években elkezdte a kapcsolatok normalizálását Izraellel, megpróbált mindkét oldalon fellépni. A Hszí-rezsim nem ítélte el az október 7-i támadást, amelyben a Hamász mintegy 1200 embert ölt meg Izraelben. Tűzszünetre és a Gázának nyújtott humanitárius segélyek növelésére is felszólított, valamint a kétállami megoldást szorgalmazta. Az Egyesült Államok globális szuperhatalomként való felváltására irányuló törekvéseiben Kína nyugatellenes béketeremtőként és az elnyomottak bajnokaként jelenik meg, remélve, hogy befolyást szerezhet az Izrael és a Hamász közötti háború során, miközben népi támasztást nyer az otthonában élő újruló muszlimok ellen.

Az ázsiai szuperhatalom különösen nagy hangsúlyt fektet az Oroszországgal, Iránnal és az arab nemzetekkel való kapcsolatok elmélyítésére. Ahogy a Wilson Center egy júniusi cikke kijózanítóan megfogalmazta, „a térség számos kormánya lenyűgözve nézi, hogy Kína magáról tesz az emberi jogokra és az egyéni szabadságjogokra”. „Nehéz megmondani, hogy az állami médiában elfoglalt Izrael-ellenes álláspontok és a kínai internet antiszemitizmusa egy összehangolt kampány része-e” – jelenti ki a New York Times friss elemzése. „A kínai állami média azonban ritkán tér el az ország kommunista pártjának hivatalos álláspontjától, és a kérelmetlen internetes cenzorok szigorúan igazodnak a vezetők kívánásához, hogy gyorsan távolítsanak el minden olyan tartalmat, amely a közvéleményt nem kívánt irányba befolyásolja.”

Hogyan szolgálja a gyűlölet a kínai érdekeket

A Timesban nemrég megjelent közvélemény-kutatás szerint a 18–29 éves szavazók 35%-a elsősorban a közösségi médiából kapja híreit, 44%-uk pedig gyakran használja a TikTok-ot. Ugyanez a közvélemény-kutatás azt mutatta, hogy ebben a korcsoportban 48% gondolja úgy, hogy Izrael szándékosan öl civileket Gázában, és 55% ellenzi, hogy további segítséget nyújtsanak Izraelnek.

Nem könnyű felismerni az ok-okozati összefüggéseket, és a TikTok valószínűleg tükrözi a fiatalok véleményét, sőt, befolyásolja is őket.

A háború brutális erőszakossága, amelyet nagy felbontásban előben közvetítenek, hogy mindenki láthassa, semmiképpen nem segít. De azt is tudjuk, hogy lényegesen több palesztinbarát poszt jelenik meg a platformon, mint amennyi Izrael-barát, és a Times szerint „a magukat rendszeres

TikTok-felhasználónak vallók kritizálják a legszigorúbban Izrael”.

Szárnal a #FreePalestine

A #FreePalestine-t 214 ezer, az Egyesült Államokból a TikTok-ra feltöltött videóban használták az elmúlt hónapban, és ezeket a videókat 525 millió alkalommal nézték meg a platform nyilvánosan elérhető adatai szerint. Világviszonylatban a hashtaget 1 milliárd videóban használták, amelyeket 4 milliárd alkalommal néztek meg. Arab nyelven a pusztán #Palesztina hashtaget 895 ezer videóban alkalmazták, amelyeket 7 milliárd alkalommal néztek meg (ebből 24 ezret az Egyesült Államokban tettek közzé, és 90 millióan tekintették meg).

Ugyanezen 30 nap alatt az oldal legnépszerűbb Izrael-barát hashtageja, a #standwithIsrael 3000 amerikai videofelvételben jelent meg, melyekre 17 milliárd alkalommal kattintottak rá. A TikTok top 100-as listájában nem szerepel sem Palesztina, sem Izrael, sem semmilyen más politikai téma. Az Amerikában első helyen álló #autocompletea címkét 78 ezerszer használták az USA-ban, ezen bejegyzéseket 413 millió alkalommal nézték meg. A cég még nem válaszolt arra a kérdésre, hogy a #freepalestine – amelynek videói és nézettsége lényegesen magasabbak voltak – miért nem szerepel ezekben a rangsorokban.

Az Instagramon „összesen 5,7 millió poszt található a #FreePalestine címkével, szemben a 214 ezer #standwithIsrael hashtaggal ellátott bejegyzéssel” – írta a cég. „A nyilvános Facebook-adatokat tekintve ösz-

szesen 11 millió poszt található a #FreePalestine címkével, szemben a 278 ezer #standwithIsrael hashtaggal ellátott bejegyzéssel.”

Bár mindhárom platformon gyakran használnak palesztinbarát címkéket, mint Izrael-pártiakat, az NCRI legfrissebb jelentése szerint az Instagramon 2010-es indulás óta nagyjából hatszor annyi Izrael-barát hashtaggal ellátott bejegyzés jelent meg, mint a TikTok-on hét éves fennállása alatt.

A „BringThemHome” és a „HamassISIS” címkék is sokkal gyakrabban láthatók az Instagramon, mint a TikTok-on. Bár a felhasználók közötti demográfiai különbségek szerepet játszhatnak, az amerikai tinédzserek ugyanannyi százaléka állítja, hogy naponta használja mindkét platformot.

A TikTok vezetősége azt is hozzáteszi, hogy „több mint 24 millió hamis fiókot törölt világszerte, és több mint félmilliárd, robot által írt és a konfliktussal kapcsolatos hashtaggal ellátott megjegyzést távolított el”.

A háború első három hetében a TikTok azt is közölte, hogy eltávolított 730 ezer videót, amelyek megsértették a gyűlöletkeltő magatartásra vonatkozó szabályokat, valamint „további 925 ezret a konfliktusvezető, mert megsértették az erőszakkal, gyűlöletbeszéd, féltérítéssel és terrorizmussal kapcsolatos irányelveinket, beleértve a Hamász népszerűsítését is”.

(*Felhasználói forrás: forward.com/opinion/574346/freepalestine-tiktok-israel-china*)

Miklós Dóri

„...ítélik a népet igaz ítélettel” (V.M. 16/18.)

„...én elétek helyezek a mai napon áldást és átkot!” (V.M. 11/26) – mondta az idős Mester tanítványainak, majd folytatta: „Mindazt a dolgot, amit parancsoltok nektek, tartásotok meg, hogy megtegyétek; ne tégy hozzá és ne vésd el belőle.” (uo. 13/1) A lelki nyugalom eléréséhez szükség van a dolgok rendjének ismeretéhez. Úgy hisszük, nincsenek véletlenek. Minden, ami van, abból ered, ami egykor volt. Ez a létezés rendje! Az érzékelés képessége nem terjed az élet színpadjának fala mögé. Az érzékelés szerepét átveszi az értelmezés. Törekezdünk kell a dolgok rendjének helyes értelmezésére. Nem ismerjük a dolgok miéértét! Amit tehetünk, az az, hogy rendet tartunk értelmezésünkben. A rend értelmezése hozzáállás kérdése. A hozzáállás szabja meg az értékelés hogyanját!

Nézzetek a betűk, az írás rendjét. Nem tudjuk rögzíteni gondolatainkat, nem értjük a leírt szavak értelmét, ha nem ismerjük a betűket. A betűknek sorrendjük, hangzásuk, értelmük, értékük van. De nem elég ismerni a betűket, a leírásokat érteni, értékelni kell. Az értékelés ad értelmet a dolgoknak! Az értékelés értékteremtés. A helyes értékelés teremti harmóniát a megértésben. A helyes értékelés: nyugalom! Az értékelő nyugalma.

Minden a kezdetből ered: „Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet!” (I.M. 1/1) Figyeljétek a mássalhangzók sorrendjét! – mondta a Mester, és írni kezdett a táblára: alef-bét-gimel-hé-váv... rés-sin-táv! Lássátok, felírtam minden betűt, az egész betűsört.

A tanulók kuncogni kezdtek: Még hogy „ne végy el belőle”! Az Öreg kiha-gyott egy betűt! Kimaradt a dalet! A rabbi tanítványai felé fordult, míg azok rezdületlenül arccal meredtek rá.

Fiaim! Rendben felírtam a betűk egész sorát! Kimaradt a d betű! A d, a dalet jelentése: ajtó. Ajtót kell nyitni a tudatban! Legfőképp a megértés, értékelés tárgyában! Minden mássalhangzót pontosan és sorrendben leírtam. Csak egyben „tévedtem”, csak egyet hagytam ki! Huszonkettőből egyet! Lát-szólag véletlenül! Azt hittétek, tévedtem, pedig tudatosan tettem. És látszólagos tévedéssel megváltozott velem szembeni értékelésetek... Egy a huszonkettőből, és megváltozott értékelésetek, hogy számotokra nevelés tárgyává váljak.

Isten „kezdetben” a második, a b betű képében kezdte el a teremtést! Isten kezdhetné volna az első, az a betűvel. Sorrendben az első, és vele a megértés és értékelés logikus sorának kezdete is lehetett volna. A Zsoltárok könyve viszont az első betűvel, az aleffel kezdődik: Asrei – Boldog. A boldogság azonban nem „kezd”. A boldogság állapot! Egy bizonyos betű, kezdet következménye, eredménye. Hiszen az áll: „Boldog az ember, aki boldogságot talál, és az ember, aki értelemre tesz szert!” (Péld. 3/13) Elmondom a tudatosan kihagyott dalet, ajtó jelentését!

Adámnak két fia közül Ábel okosabb és erősebb volt bátyjánál, Káinnál. Káin szívét gyilkos gyűlölet szállta meg. Tudta, nyílt harcban nem tudná legyőzni. Barátságot, testvéri szeretetet színelte, majd egy óvatlan pillanatban vágott vele. Isten érdeklődött testvére holléte felől. Káin válasza: „Nem tudom, hát testvérem öröje vagyok én?” (I.M. 4/9) Isten pontosan tudta, mi történt Ábellel. „Az embernek szabad választási lehetősége van” – mondta Isten Káinnak! – „Megölted testvéredet, felelős vagy tettedért!” „Nem vagyok felelős” – vágott vissza Káin. – „Az ember meg a kisujját sem mozdítja a földön, amíg azt az égen el nem rendelik! (Hullin7) Te vagy felelős testvérem haláláért! Isten, te rendeltél el, én csak végrehajtottam!” „Tévedésben vagy” – válaszolt Isten! – „Rabbi Akivá tanította: Isten mindent előre lát, de ez nem hiúsítja meg a szabad elhatározást! A világ jöhiszeménye lesz megítélve, ámde mindenben a cselekedetek többségének minőségére a döntő!” (Avot 3/15)

Nyissatok ajtót a világra! Ne a tévedést, ne a hibát keress embertársaidban. „...óvod a valódi belátást és meggondolást...” (Péld. 3/24) Aki érti, megérti!

Szerdőcz J. Ervin főrabbi

Megemlékezés a szörnyűség kitervelésének 82. évfordulóján Székesfehérváron

A Székesfehérvári Zsidó Hitközség, a Tarsoly Ifjúságért Egyesület és a Raoul Wallenberg Egyesület közösen emlékezett a wannsee-i konferenciára, melyet 82 éve tartott „a zsidókérdés végső megoldásának” megtervezésére a náci vezetés. Székesfehérváron, a Várkörút-Rákóczi út sarkán található Zsinagóga-egyház-templonnél hagyományosan minden évben megemlékeznek a konferenciáról és annak tragikus következményeiről.

A konferenciát 1942. január 20-án tartották Berlin egyik délnyugati városrésze, Wannsee egyik villájában, a náci párt és a német kormány tisztviselőinek részvételével. A tanácskozás célja volt, hogy megbeszéljék a zsidókérdés végső megoldását, az európai zsidók szisztematikus, előre eltervezett, tömeges fizikai megsemmisítését. A konferencia jegyzőkönyve az egyik legfontosabb fennmaradt dokumentum a holokauszt történetében, melynek során zsidók millióit küldték a halálba.

A mostani rendezvényen Sipsos András, a Tarsoly Ifjúságért Egyesület elnöke emlékeztetett arra, hogy Székesfehérváron 2012 óta hagyományosan minden évben megemlékeznek a megrendítő, tragikus kimenetelű konferenciáról, az üldözöttekről, az áldozatokról. Idén 80 esztendeje annak, hogy zsidó embertársainkat elkezdtek vagonokba rakni és koncentrációs táborokba szállítani. Székesfehérvárról és Fejér vármegyéből mintegy 5000 ember került Auschwitzba, közülük valamivel több mint 500-an élték túl a megpróbáltatásokat. A 2024-es holokauszt-émlékévben több emlékező programot szerveznek országgszerte.

A Mazsihisz képviselőjében Fináli Péter elnöki tanácsadó arról beszélt, hogy a wannsee-i konferencia katasztrofális esemény volt, amely megpecsételte a zsidóság sorsát. Soha ne feledjük el: mindent meg kell tennünk annak érdekében, hogy az emberek, népek, vallások közötti elfogadás megvalósuljon. Erre jó példa a székesfehérvári zsidóság és a többségi társadalom megértése, együttműködése.

Emlékeznünk és emlékeztetnünk kell, ez kötelességünk! Nem önmagában a 80 évre, hanem az azt megelőző eseményekre is, amelyek a borzalmakhoz, az egyéni szenvedésekhez, a közösségek veszteségeihez, az emberi ésszel fel-foghatatlan történésekhez vezettek – hangsúlyozta beszédében Székesfehérvár polgármestere, Dr. Cser-Palkovics András felidézte, hogy 2020 márciusában – Gergely Anna történésszel közösen – kegyeleti úton vett részt a város képviselőjében az auschwitz-birkenau-i táborban. Mint fogalmazott, elképzelhetetlen az a szenvedés, ami ott történt és ami a mai napig feloldozhatatlan traumákat okozott sok családnak, közösségnek, többek között Székesfehérvárnak is.

Fotó: Kiss László

Dr. Zima András, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem docense, a Holokauszt Emlékközpont igazgatója arról szólt: a wannsee-i konferencia és annak jegyzőkönyve a népi társadalmi hivatalos német politikává válását örökíti meg. A korábbi, félig meddig ad hoc törekvéseket felváltotta az egyértelmű ipari gyilkolás programja. A 20. század közepén egy akkor nagyon modernnek számító ideológia nevében egy rendkívül hatékony állam modern eszközökkel követte el a történelem legszörnyűbb, teljesen irracionális bűnét.

Dr. Sebestyén József, a Raoul Wallenberg Egyesület elnöke emlékeztetett arra, hogy a nácik gyakran leleplezték bűntetteiket valódi természetét, a zsidó nép teljes megsemmisítésének tervét, amit végső megoldásnak tekintettek. Az egy évtizeden át tartó, fokozatos és egyre súlyosbodó diszkrimináció, üldözöttség és elkülönítés betetőzése lett a zsidók tömeges elpusztítása. Hitler és a nácik szemében az ember értéke nem az egyéniségében, hanem abban rejlett, hogy melyik faji közösséghez tartozott, és a zsidók nem keveredhettek az árja nemetekkel. Más népeket is ellenségnek tartottak, de a fő ellenség a zsidóság volt. A Raoul Wallenberg Egyesület küldetésének tekinti a tények bemutatását, az emlékek publikálását, a fontos helyek megjelölését, valamint a megemlékezést az áldozatokról és az embermentő hősökről.

A beszédek követően a résztvevők a Zsinagóga-egyház-templomhoz vonultak közös főhajításra. Együtt helyezte el az emlékezések köveit Barna Ágnes, a Székesfehérvári Zsidó Hitközség elnöke, Vargha Tamás miniszterhelyettes, országgyűlési képviselő és dr. Cser-Palkovics András polgármester.

A megemlékezés Szabó István Hanussen című filmjének vetítésével zárult a hitközség imatermében.

Havasi Tímea/Székesfehérvár.hu

Nógrádi Gergely Madách Imre-díjas

1823 januárja a magyar szellemi élet egyik legelesebb hónapja. Hiszen egyaránt ekkor született a magyar kultúra két halhatatlan progresszív személyisége: Petőfi Sándor és Madách Imre.

Születésük 200. évfordulóját az ország minden tájára kiterjedő megemlékezések övezték. Nem volt ez másként Nógrád vármegyében sem, ahol a Madách-kultusz a zseniális drámaíró 1864. évi halála óta mindig meg-megújuló eleven valóság. Az országos Madách Emlékév egyik, nógrádi záróaktsaként a vármegyei közgyűlés tavaly decemberben is odaítélte az 1964 óta minden esztendő januárjában átadásra kerülő Madách Imre-díjat.

A balassagyarmati ünnepségen **dr. Nógrádi Gergely**, a budai Frankel-zsinagoga főkántora, valamint a salgótarjáni Balassi Bálint Könyvtár közössége vehette át a kitüntetést. Az egyik legrangosabb vidéki alapítású kulturális elismerést **Fülöp Attila** államtitkár és **Skuczai Nándor** vármegyei közgyűlési elnök adta át a főkántornak, a világszerte koncertező énekművésznek, a kiváló íróknak. A főkántor nagy sikert aratott köszönőbeszédével. Kiemelte: az elismerés mellett azt is a kivételes megbecsültség jelének tekinti, hogy a vármegyei közgyűlés tagjai párhovatarozástól és világnézettől függetlenül, egyhangúlag ítélték meg számára a díjat. Hozzá tette továbbá: a kitüntetés adományozása, személye révén, jelentőségteljesen szimbolizálja a többségi magyarság és a kisebbségi zsidóság harmonikus együttélését.

Majdán Béla

A 150 éves Kaposvár és a zsidóság

1873. január 23-án nyilvánították Kaposvárt rendezett tanácsú várossá. Az emlékévkéval látogatott el hitközségünkhöz **Szita Károly** polgármester, akit **Róna László** elnök fogadott.

Róna László a szombatfogadó istentisztelet előtti üdvözlőbeszédében elmondta, hogy a várossá nyilvánítás idején Kaposvár járás lakosságának (Kaposvárral együtt) 54,7%-a, Kaposvárnak pedig 18,72%-a volt zsidó. A zsidók aránya ebben az időszakban volt a legmagasabb. A lakosság növekedésével ez az arány csökkent, a soá kezdetekor már csak 10% körüli volt. A holokauszt és az elvándorlások szomorú eredménye, hogy Kaposvár lakosságának napjainkban csak alig egy ezreléke zsidó.

Szita Károly méltatta őseinknek a város polgáriasságáért tett erőfeszítéseit. Külön megemlékezett az Oktató Kórház névadójáról, Kaposi Mórról, aki Kohn Móricként látta meg a napvilágot, az akkori kántor fiaként. A Kohn Emánuelként született Kónyi Manóról is szólt, aki hosszú évekig az országgyűlés gyorsírójaként működve rendezte sajtó alá és látta el kommentárokkal Deák Ferenc beszédeit. Megemlékezett még az ugyancsak kaposvári születésű Gyenes Jánost, aki Juan Gyenesként, mint a királyok fotója, a fotósok királyja lett világhírű.

Ezután a polgármester egy emlékszálót adott át, amely a város címerén kívül az évszámokat és a „150

éve város” feliratot tartalmazza. Végül megtisztelte hitközségünket azzal, hogy az istentiszteleten is részt vett.

Mind a két szónok megemlékezett, hogy a Kaposvár történetével, pol-

gáriasságával foglalkozóknak megkerülhetetlen alapmű a korabeli zsidó orvos, dr. Bergel József *Kaposvár 40 év óta* című könyve. A már említett évfordulóra az önkormányzat reprint kiadásban jelentette meg a kötetet, kiegészítve Bergel József életútjának Nübl János főlevéltáros által írt ismertetésével és jegyzetekkel. A szerző alapvető várostörténeti műnek szánta, melyet a következő nemzedékek is használnak. A korabeli olvasókörökön a könyvecskét néhány hét alatt elkapkodta. Nagyon jól követhető az egykori falusias mezőváros átalakulása „valódi” várossá. Sokat tettek Kaposváért az akkori zsidók, úgy a kialakuló kereskedelem, mint az ipar és a társadalmi fejlődés területén. Mi sem mutatja ezt jellemzőbben, mint az, hogy az első „magistrátus” közigazgatási tanácsosa a zsidó Politzer Rudolf volt. Bergel József sírja a temetőnkben található, a Nemzeti sírkert részeként.

Kispesten szurkolhatunk a Makkabi Haifának

A Makkabi Haifa a Bozsik Arénában fogadja a belga Gentet a Konferencia-liga egyenes kieséses szakaszának első fordulójában.

A Budapest Honvéd honlapjának beszámolója szerint az európai szövetség már hozzájárult, hogy az izraeli csapat február 15-én, csütörtökön este 9 órától a 16 közé jutásért sorra kerülő párharc első felvonásán Kispesten lássa vendégül az ellenfelét.

Az izraeli klubok a palesztin-izraeli fegyveres konfliktus miatt nem játszhatnak hazai pályán. A Makkabi Haifa nem először választotta Magyarországot hazai meccsének helyszínül, ugyanis november 30-án még az Európa-liga csoportkörében a Puskás Arénában fogadta a francia Rennes gárdáját, amelytől 3-0-ra kikapott.

A harmadik számú európai kupasorozatban a magyar bajnok Ferencváros is érdekl: február 15-én a görög Olimpia Kosz vendége lesz Pireuszban, majd egy héttel később a Groupama Arénában rendezik a visszavágót.

NAPTÁR

Február 2., péntek	Svát 23.	Gyertyagyújtás: 4.27
Február 3., szombat	Svát 24.	Újholdhirdetés Szombat kimenetele: 5.35
Február 9-10., péntek-szombat	Svát 30.- ádár I. 1.	Újhold
Február 9., péntek	Svát 30.	Gyertyagyújtás: 4.38
Február 10., szombat	Ádár I. 1.	Szombat kimenetele: 5.45

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziiorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta ösz-

zesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Műfogsorrögzítés miniplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.dr.viragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, régi postai képes levelezőlapot: 06-1-322-8439, 06-20-522-5690.

Idősgondozást és takarítást vállal középkorú, megbízható hölgy. 06-20-571-5823. Hívjon bizalommal!

Közlemény a holokauszt túlélők életbenléti igazolásáról

A „NÜB” Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete felhívja a figyelmet arra, hogy a holokauszt túlélők életbenléti igazolását a hatályos rendelkezések szerint továbbra is az egyesület állítja ki. A „NÜB”-iroda fogadónapja: minden hétfőn délelőtt 9–12 óra között Budapesten, a VI. kerületi Bajza utca 26. szám alatt. Az életbenléti igazolások végső visszaküldési határideje: 2024. március 15-e.

A „NÜB” Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete felhívja a figyelmet arra, hogy a hazai és a külföldi állami szervek, szervezetek előtt az egyesület képviseli a nácizmus és magyarországi kiszolgáltatási által üldözötteket, a magyar jogszabályok alapján vallási, faji, nemzetiségi és politikai okokból üldözötteket.

Ennek megfelelően a „NÜB” Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete képviseli Magyarországon azt a mintegy 3 ezer holokauszt túlélőt, aki magyar, német vagy izraeli kárpótlást, támogatást, nyugdíjat kap életbenléti igazolások alapján.

A holokauszt túlélők életbenléti igazolását a „NÜB” Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete állítja ki, amely arra kéri az érintetteket, hogy az igazolások kiadása ügyében keressék fel a VI. kerületi Bajza utca 26. szám alatti NÜB-irodát.

A fogadóórán túl telefonon tartanak ügyeletet kedd–péntek között napközben a következő telefonszámokon: +36-1-343-3898 vagy +36-70-678-0766.

„NÜB” Nácizmus Üldözötteinek Országos Egyesülete
Budapest, Bajza u. 26.

Dr. Schiffer János, a NÜB elnöke elmondta: az életbenléti igazolások ügyében a Claims Conference illetékes munkatársa az egyesület megkeresésére kifejezte az együttműködést az igazolások ügyében.

Az igazolások visszaküldése legcélszerűbb közvetlenül digitálisan (Panem) ezenkívül az ügyfelek regisztrációs száma vagy a pontos név, születési és lakcímadatok alapján tudja a túlélő (vagy családtagja vagy a NÜB) megkérni e-mailben a papíralapú életbenléti igazolást, amely postafordultával e-mailben megérkezik. A NÜB az így beérkezett igazolást hitelesíti, majd beszkenelve visszaküldi a Claimsnek, de postán is fel lehet adni. A háború miatt az igazolást ne Izraelbe küldjék, hanem a Claims Conference frankfurti címére:

Claims Conference

Postfach 90 05 43

Frankfurt am Main 60445

Deutschland

Az életbenléti igazolások végső visszaküldési határideje: 2024. március 15.

Programajánlat

Február
Spinoza Színház
(1074 Budapest, Dob u. 15.)

Február 4. (vasárnap) 19 óra:
Flamenco Andalúziából – koncert, tánc

Február 14. (szerda) 19 óra:
Albina, a nő a Nobel-díj mögött – monodrám

Február 15. (csütörtök) 19 óra:
Pest, szabadság, szerelem – versszínház

Február 17. (szombat) 19 óra:
Ferenczi és Freud – film

Február 19. (hétfő) 19 óra:
Capa, a világhírű fotós – előadás

Február 20. (kedd) 19 óra: Mózés és Jézus Pesten – politikai kabaré

Február 21. (szerda) 19 óra: Írd újra, Shakespeare! – színmű

Február 22. (csütörtök) 19 óra:
Gábor György: Talmud, Tóra... – előadás

Február 28. (szerda) 19 óra:
Üvegfigurák – dráma

Generációk Klubja
(1067 Bp., Hunyadi tér 3.,
félelelet)

A programok 15 órakor kezdődnek.

Február 5.: Kacsvinszky Barbara látogat el hozzánk.

Február 12.: Villányi András fotóművész és Ádám Mária, az OR-ZSE Goldmark Kórusának

vezetője lesz a vendégünk. Előadásuk címe: Itáliai szabad (zsidó) városok a középkorban.

Február 19.: Deák Gábort üdvözölhetjük.

Február 26.: Retró, a zongoránál Fűzy Gábor.

Budai Mice Klub
(II. Frankel Leó út 49.)

Február 3. (szombat) 19:00: Murányi Tünde és Káldi Artúr, két kiváló színész és két remek, nagyon szerethető ember a klub vendége. Beszélgetőtársuk: Bóta Gábor újságíró. A jegy ára: 1000 Ft, ami belépéskor fizetendő.

Február 11. (vasárnap) 14:00: Különleges program! Látogatás a Kazinczy utcai kóser női mikvében. A vezetést tartja, a kérdésekre válaszol: Stern Goldi, a mikve felügyelője. Találkozó: a VII. ker. Kazinczy u. 16. előtt 14:00 órakor. Részvételi díj: 1000 Ft. Jelentkezés: Arató Judit, tel. 06-30-41-41-640, arato.judit1@t-online.hu

Február 24. (szombat) 19:00: A klub vendége dr. Magyar György ügyvéd, akinek sok híres védenca volt, és telis-tele van jobbnál jobb történetekkel. Beszélgetőtársuk: Bóta Gábor újságíró. A jegy ára: 1000 Ft, ami belépéskor fizetendő.

Állandó program: csütörtökönként 18:00 órától Frankel Baráti Kör. Csevegés, társasjáték, kártya, sakk.

Gyógyszer- és MR-támogatás igénylése

Az alábbiakhoz igényelhetnek támogatást szociálisan rászoruló betegek:

1. Az újonnan szükségessé vált, az átlagosnál sokkal drágább gyógyszer beszerzése, egyhavi adagot figyelembe véve. Ez a támogatás alkalmankénti, tehát nem folyamatosan értendő. Az egyszeri gyógyszerbe-szerzésre adható támogatás felső határa 60.000 Ft.

2. Magánorvosi MR-vizsgálat elvégzettetése, ha állami intézmény csak túl késői időpontra tudja azt vállalni. Az egyszeri magánorvosi MR-vizsgálatra adható támogatás felső határa 80.000 Ft.

Támogatásunk nem tartozik a hitközséghez, hanem egy magyar holokauszt-túlélő magánjellelű kezdeményezése.

Részletesebb, az igénylés módjára is kiterjedő tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Továbbra is várjuk a szociálisan rászorulóknak jelentkezéseit.

ÚJ ÉLET
Kiadó: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)
Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter
Szerkesztésért felelős személy: Kardos Péter
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: +36-1-413-5537, +36-1-322-2829
E-mail: ujélet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 9600 Ft
Külföldre 13.600 Ft/év
USA és Izrael: 15.000 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUBH
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
PrimeRate Kft.
ISSN 0133-1353

A zongora magyar poétája

December 21-én ünnepelte hetvenedik születésnapját Schiff András Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas zongoraművész, akít II. Erzsébet lovaggá ütött.

Schiff András 2023-ban, a Salzburgeri Ünnepi Játékokon adott koncertjén

Fotó: Marco Borelli

Ötévesen kezdett zongorázni Vadasz Erzsébetnél, már ekkoriban édesanyja ölében hallgatta a zeneakadémiai koncerteket – különösen Fischer Annie és Szvjatoszlav Richter zongorajátéka varázsolta el. Tizennégy évesen megnyerte a tévés *Ki mit tud?*-ot, egy év múlva már Kadosa Pál osztályába járt a Zeneakadémián. Az intézményben Kurtág György és Rados Ferenc is tanította. Őket tartja meghatározónak játékának fejlődésében, de már ekkor részt vett angliai nyári zongorakurzusokon Sir George Malcolm növendékéeként.

A fiatal zongoristát 1976-ban Liszt Ferenc-díjjal tüntették ki, és ekkoriban kezdődött nemzetközi karrierje. 1979-től Londonban és az Egyesült Államokban, 1987-től majdnem egy évtizedig Salzburgban élt, majd feleségével, Siokava Juko (Yuko Shiokawa) japán hegedűművészrel Olaszországba költözött. Megkapta az osztrák és a brit állampolgárságot is, felváltva él Londonban és Firenzében. Élete legnagyobb kockázatvállalásának tartja, hogy 1979-ben elhagyta szülőhazáját és a biztos egzisztenciát.

Nevét világszerte szólistaként ismerik, de érdekli a kamarazene is, amely szerinte szerénysegre tanít. 1989-ben hozta létre Salzburg mellett a Mondsee-i Kamarazenei Fesztivált, amelynek egy évtizedig művészeti vezetője volt. 1995-ben Heinz Holliger svájci oboaművesszel alapította meg az Ittingeni Zenei Napokat, amelynek programján párhuzamosan szerepeltek régi és kortárs muzsikák. 1998-ban indította Vicenzában az *Omaggio a Palladio* című koncertsorozatot, a következő évben nemzetközi kamaragyűjtést szervezett Cappella Andrea Barca néven, amellyel zongoristaként és karmesterként rendszeresen fellép. Az elnevezés játék a szavakkal: a Barca olaszul, a Schiff németül jelent hajót, az Andrea az András olasz változata. A zongoraművész 2004 és 2007 között a weimari fesztivál művészeti vezetője volt.

A kritikák által a zongora poétájának nevezett Schiff lemezre játszotta Mozart összes zongoraszonátáját és zongoraversenyét, Bach zongoraműveit, köztük a *Goldberg-variációkat*, Schubert zongoraszonátáit, Janáček valamennyi zongoraművét, emellett gyakran játszik Beethoven, Chopin, Schumann és Bartókot. Egy nyilatkozata szerint ötven éves koráig nem nyúlt Beethoven sonatáihoz, mert a 32 sonáta mindig úgy tűnt számára, mint egy olyan öltöny, amelyet az ember csak érett korban

Legkedvesebb koncertelménye a Salzburgeri Ünnepi Játékok megnyitójára az 1980-as évek végétől. A meghívott vendég a dalai láma volt, Schiff András gondoskodott a zenéről. Leos Janáček *Capriccio* című darabját választotta, mely rendkívüli mű, mégpedig bal kézre, mivel egy olyan cseh zongoristának íródott, aki az első világháborúban elvesztette jobb kezét. „Janáček itt a háború borzalmaikat mutatja be, és egyértelműen a béke mellett foglal állást. Nos, a dalai láma meghallgatta előadásunkat, majd a mikrofonhoz lépve ezt mondta: „Nagy érdeklődéssel hallgattam ezt a zenét, amelyet nem ismertem. Általa megértettem, hogy a kamarazeneben a különböző hangszereknek a legnagyobb megértéssel kell viselkedni egymás iránt [...] Valahogy így kellene az emberi társadalomnak is működnie.”

2003-ban jelent meg a *Schiff András zenéről, zeneszerzőkről, önmagáról* című könyv Kertész Imre Nobel-díjas író bevezetőjével. Kertész művei – Nadas Péter *Párhuzamos történetek* című regénye mellett – meghatározó élményt jelentenek számára. A *zene a csendből jön* című 2018-as könyv első része beszélgetés Martin Mayerrel, a második rész pedig esszéit tartalmazza. A világhírű művész a zene mellett közéletileg is aktív, többször felelt szavát az idegengyűlölet, az antiszemizmussal és a kirekesztés ellen.

Schiff András 1991-ben megkapta a Bartók Béla–Pásztory Ditta-díjat, 1996-ban a Kossuth-díjat, 2005-ben (Perényi Miklós gordonkaművészzel) az év magyar klasszikus lemeze elismerést. 1994-ben Claudio Arrau-élmékéremmel, 2011-ben Robert Schumann-díjjal, 2012-ben a Nemzetközi Mozart Alapítvány elismerésével tüntették ki. 2012-ben Schumann-, 2016-ban pedig Schubert-felvételeiért elnyerte az International Classical Music Award kitüntetést, kétszer nyert Grammy és Gramophon-díjat. Több egyetem díszdoktora, megkapta a Magyar Kultúra Követé címét, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tiszteletbeli professzora, 2018-ban a Berlinben működő Barenboim-Said Zeneakadémia docense lett.

Hatvanadik születésnapján a Royal Philharmonic Society Aranymédálját vehette át. II. Erzsébet brit uralkodó 2014-ben lovagi rangra emelte, így neve el írhatja a Sir szöcskát. Vicenza városa díszpolgárral címmel tüntette ki. 2020-ban az Izraeli Filharmonikus Zenekar első állandó vendégművésze lett. 2022-ben Lipcse város díjával, a Bach-medállal tüntették ki a nagy német komponista műveinek kimagasló interpretációjáért. 2023-ban megkapta a Salzburgeri Ünnepi Játékok kitüntetését.

MTI / Kultúra.hu

visel. A Cappella Andrea Barcával a Salzburgeri Mozart-héten előadta Mozart összes zongoraversenyét, 2004 óta a világ húsz városában eljárta keletkezésük sorrendjében Beethoven zongoraszonátáit, ezek élő felvételét lemezre is rögzítette. Bach-sorozatának zárókonzertje hatvanadik születésnapján a londoni Wigmore Hallban volt.

Schiff András Bachot tekinti minden idők legzseniálisabb zeneszerzőjének; az egyik legeredetibbnek és legérdekesebbnek Schumann, akit rajongásig szeret; Bartók Béla pedig zongoraművészként is meghatározó számára. Sokat foglalkozik a zeneművek elemzésével, az élő zenét előbbre tartja a lemezfelvételnél. A zene mellett az olvasás a szenvedélye, s igyekszik megfogadni Márai Sándor tanácsát, hogy minden nap lásson valami szépet. Ha teheti, koncert előtt elmegy egy múzeumba, mert úgy tartja: minden kihat a zenélésre, amit az ember lát, olvas vagy átél.

Az 1990-es években karmesterként is bemutatkozott, vallomása szerint a számára legkedvesebb alkotásokat vezényelni egészen más, mint ha csak zongorán játszza el őket. Kezdetben a zongora mellől dirigált, majd fellépett a pulpitusra is. Az elmúlt két és fél évtizedben egyebek közt Londonban Bach *Máté-passióját* és *h-moll miséjét*, Haydn *Teremtés* című oratóriumát, az Edinburgh-i Fesztiválon és Vicenzában Mozart *Così fan tutte* című operájának koncertszerű előadását, a Philadelphiai Zenekarral Schubert *Befejezetlen szimfóniáját* dirigálta. Saját együttese mellett több alkalommal vezényelte a Budapesti Fesztiválenekart, a Nemzeti Filharmonikusokat és az Európai Kamarazeneekart is. 2021-ben jelent meg dupla lemeze, amelyen Brahms két zongoraversenyét játssza a Felvilágosodás Korának Zenekarával, tavalay Bach-felvételei láttak napvilágot, Salzburgban a *Don Giovanni* szcenírozott előadását dirigálta.

SPÁNN GÁBOR

Ajándék

Íme három történet, hogy miként (nem) működik az ország (többek között).

A jó múltkoriban egy cikkemhez szükségem volt egy nagyon régi újságkivágásra. Mivel az egyik tévés barátom hobbiája sajtóarchívum, fölhívtam a kérdéssel, hogy megvan-e neki.

Természetesen megvolt, de mivel ő is korombéli és mozgássérült, azt mondta, hogy megküldi nekem postán. Az illető Margit körülton (lánynevének Mártírok útja) lakik. Az ott földolt levél hozzánk, Zuglóba, 8 nap múlva érkezett meg az M. Kir. Posta jóvoltából. Mivel a lovas kocsik korától kicsit idebb vagyunk, nem tudok mást elképzelni, csupán azt, hogy levelem addig állt valamelyik postai depóban, amíg nem találtak egy új kézbesítőt.

Okostévénk valamelyik este meghülyült. Feleségem – eléggé el nem ítélhető módon – az addig nézett csatornáról át kívánt váltani egy másikra. Kép, hang kimerevedett, a távirányítónak nem engedelmeskedett, kész helyzet. Azt mondanom sem kell, hogy kb. 30-szor jelzett foglaltat az ügyfélszolgálat száma. Ebből azonnal tudtuk, hogy kis hazánkban tökéletesen működik Murphy törvénye: ami meghibásodhat, az meg is fog! Mi mint nyuggerek türelmesek vagyunk, ezért hiába mondta nekem a géphang, hogy „minden ügyintéző foglalt, szíveskedjen később hívni”, én maradtam vonalban! Ezután végre létrejött a kapcsolat egy női hanggal. Én nem vártam be a szavait, hanem udvariasan bemutatkoztam, és elkezdtem volna mondani panaszkodni, amikor arra lettem figyelmes, hogy a géphang nem kíváncsi rám. Bemutatkozott – mert neve is van! –, hogy ő Vanda, és elkezdte sorolni, mennyiért milyen új telefonokat kaphatok, amivel beszélhetek Dél-Afrikával is. Ezután következett az étlap. Elkezdte sorolni, hogy milyen gombot kell megnyomnom a telefonom, ha új szerződést akarok kötni, a régít módosítani, pluszszolgáltatást igénybe venni stb. Mindezt persze az én telefonkölségemre. Miután úgysem hallotta anyázásomat, éppen végeztem programjavaslattal, hogy mit csináljanak családi körben, egy kattanás után végre eljutottam egy élő ügyintézőhöz. Ó nagyon kedvesen, szolgálatkészen segített, különösen azután, hogy elmondtam neki, itt két 70+-os nyugdíjas ül fél órája tévé nélkül. Összehozott a műszaki osztályukkal, ahol egy türelmes férfigang próbált segíteni:

– Ellenőrizze le, hogy a router bemenete rendben van-e!

Én megkérdeztem, hogy ki az a router, ebből rögtön tudta, hogy nem egy főmérnökkel beszél... Innen már, mint türelmes tanító a legrosszabb tanítvánnyal, vezette a kezemet. Tévénk közel 40 perc után újra rendeltetészerűen működött.

Néhány héttel ezelőtt érkezett egy e-mailünk, melyben feleségem évek óta járattott kedvenc hetilapjának kiadója közölte, hogy Spánn Gábornak csomagja fog érkezni. Mivel én évek óta nem rendeltem meg semmit, már ettől sem kaptunk levegőt. Rögtön a figyelmeztetéseket juttattak eszünkbe, hogy az interneten milyen szélhámiak tömegével fosztoztatják a naiv felhasználókat, így tisztáztuk, hogy feleségem sem kért semmit. Az asszony megnyugtatót, hogy a mai rendelkezések szerint amire nem tartunk igényt, azt vissza lehet küldeni, úgyhogy ne féljek várható költségektől. Ezután kb. 1 héttel érkezett egy sms, melyben közölték, hogy csomagunkat átadták a kézbesítő cégnek, amelyik külön fog értesíteni arról, hogy mikorra tervezik csomagunk kézbesítését. Mi azt képeltük, hogy mivel lapkiadóról van szó, bizonyára csináltak egy csodálatos, szép évkönyvet az elmúlt esztendő legjobb cikkeiből, és annak gyűjteményét kapjuk ajándékba. Ezután kártyapartim közben megsörrent a telefon, és egy lihegő férfigang szolt bele:

– Uram! Én vagyok a kézbesítőjük. Kérném még egyszer a címet és hogy miként jutok be a házba. Mindezt megadtam neki, és izgatottan vártuk érkezését, még azt is latolgtatva, hogy ehhez talán át is kéne öltözn. Kicsit később becsöngetett egy fiatalember, és megkérdezte a feleségemtől, hogy ő-e a Spánn Gábor. Mondta, hogy nem, de meg van hatalmazva minden csomagom átvételére. Erre a fiatalember átadott neki egy darab gusztustalan, világossárga vászon bevásárlószatyrot. A külső oldalára különböző alakok vannak rányomtatva, és becsülésünk szerint kb. három kiló teher hordására alkalmas.

Mindezek után az átvettelt még elektronikus aláírással is igazolni kellett. Összenézve percekig neveltünk, mondván, megbolondult a világ. Nem elég, hogy ehhez a filléres bővílhoz igénybe vettek egy munkaerőt, aki e-mailt küldött, egy másik pedig sms-t írt teljesen fölöslegesen arról, hogy átadták kézbesítésre, a hivatásos szállítmányozási cégnél még a szatyor értékének többszörösét is ki kellett bizonyára fizetni azért, hogy nekünk házhoz hozzák.

A gázcsapból is az szól, hogy mindenki a mesterséges intelligenciára vagyik – én speciel beérem a mesterségek intelligenciájának visszahozatalával is.

Kohn bácsi pedig a szatócsboltjában körül nézve minderre csupán annyit mondana: Haste wirtschaft!

Az öngyilkosok himnuszának szerzője volt

Egy apró emberke, aki nem volt virtuóz zongorista, rekedtes hangja sem varázsolta, mégis beírta magát a zene történelmkönyvébe. A Szomorú vasárnap és a sokszor szomorú Seress Rezső élettörténete, aki 56 éve dobtá el magát az életről.

1889-ben született Komáromban, ahol kisgyerekként a tanulásnál sokkal jobban izgatta a cirkus. Ott is hagyta az iskolát, és elszegődött egy társulathoz. Egy légtornászgyakorlat során azonban a mélybe zuhant, csoda, hogy túlélte az esést. Aztán végül színész lett, ehhez viszont az kellett, hogy az apró ember egy pesti kocsmában véletlenül megismerkedjen a fiatal Bilcsi Tivadarral, aki izgalmasnak találta Seress karakterét, és arra biztatta, menjen el színésznek. Megette, ám szerepeket csak elvétve kapott – ebben az időben lett a zongora a lelki társa. Ha bánatos volt, csak magának játszott a színpalak mögött. Sikerei vi-

szont nem lehettek, hiszen Trianon után a hanglemezyártás vegetált, majd a hangosfilm berobbanásával mozi zongoristákra sem volt többé szükség, olvastuk az *Újságműzeum* cikkében.

Seress a Dohány utcai Kulacs vendéglőbe szegődött el zongoristának, és ez némileg enyhítette fájdalmát. Aztán mikor 1933-ban megszénésítette Jávor László Szomorú vasárnap című költeményét, úgy tűnt, végre megtalálja a siker. Szóts Ernő, a Magyar Rádió igazgatója ígéretet tett neki, hogy lejátszzák a Szomorú vasárnapot, ám az igazgató hirtelen meghalt, és így a debütálás elmaradt. Kétségbeesését fokozta, hogy híre ment, egy cselédlány úgy végzett magával, hogy élettelen teste mellett ott feküdt a Szomorú vasárnap kottája. Egy hétre rá a pénzügyminisztérium egyik tanácsosa lőtte szíven magát egy taxiban. Mellette is ott hevert a Szomorú vasárnap kottája.

Itthon támadni kezdték Seress

Seress a zongoránál. A fotó fél évvel a halála előtt készült

Fotó: Arcanum/Tükör

(pedig nem is ő írta a szöveget), külföldön viszont ráharaptak az „öngyilkosok himnuszára”. Még a New York Times is cikket jelentetett meg a dalról, de enyhén túlzott, mikor azt írta róla: Budapesten tömeges veteték magukat a Dunába a hallatán. Seress külföldön tisztelték, itthon viszont jöttek a zsidótörvények. A zongorista munkanélkülivé vált; volt, hogy nemzeti szocialisták verték meg az utcán. Ez édesanyját deportálták – soha nem tért vissza –, őt meg aknamezők ellenőrzésére használták.

A fél veséjét egy német tiszt lerúgta, egy másik német katona viszont megmentette az életét. Mint kiderült, a tiszt még a háború előtt járt Budapesten, hallotta Seress játszani, és felismerte őt a munkaszolgálatosok között. Ruhát adott neki és elrejtette. Seress hazatérve sem lehetett sokkal boldogabb. Amíg ő az aknamezőket tesztelte, a felesége egy másik férfi karjaiban kötött ki. Mint kiderült, az Egyesült Államokban 370 ezer dollár várt rá (a jogdí-

jak miatt), ám nem volt annyi pénze, hogy kiutazzon, és amúgy is rettegett a repüléstől. Még 1956 őszén, a forradalom idején sem emigrált, noha sokan biztatták. Nem ment, pedig addigra teljesen kiment a divatból, a fiatalok Elvisért rajongtak, a zongorázásra kevesen voltak kíváncsiak. Seress bezárkózott, naphosszat otthon ült és magának zenélt. A Szomorú vasárnapra még ekkor is büszke volt, az ellen viszont mindig tiltakozott, hogy miatta lettek öngyilkosok az emberek. A sláger megszületése utáni években több mint 300-an vetettek véget az életüknek úgy Magyarországon, hogy a dal kottája ott volt a helyszínen.

A szomorú zongorista 1968-ban, 78 éves korában aztán kiugrott a lakása erkélyéről. Túlélte a zuhanást, a MÁV-kórházba szállították, ott viszont megfojtotta magát azzal a dróttal, amely a gipszét tartotta. Menni akart... A 156 centis zongorista, aki a történelem játékszereként végigszelteme a 20. századot.

Nyugodj békében, Seress Rezső!